

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

MUŽSKÉ ROLE V SOUČASNÉ RODINĚ

MALE ROLE IN TODAY'S FAMILY

Magisterská diplomová práce

Bc. Monika Hořáková

Vedoucí diplomové práce: doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila

V Olomouci, dne 26. března 2019

Děkuji doc. Mgr. Miroslavu Dopitovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé práce.

Anotace

Jméno a příjmení autora: Bc. Monika Hořáková

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie FF UP

Obor obhajoby práce: Andragogika

Vedoucí práce: doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Název práce: Mužské role v současné rodině

Počet znaků: 167 312

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 59

Klíčová slova: Gender, identita, otec, rodina, role, společnost, výzkum, socializace, předsudek, stereotyp, aktivní otcovství, angažované otcovství, rozvod

Práce se zabývá analýzou mužských rolí a popisem současného postavení mužů ve společnosti. Konkrétně rozvedených otců. Pohled na mužskou roli v rodině, ve výchově dítěte a v partnerství se v posledních letech radikálně změnil. Mužské role nemají již pevně stanovená pravidla a můžeme říct, že se dokonce v některých případech mohou prolínat s rolami ženskými. Práce se zabývá genderovou problematikou a genderovými rolami zvláště. Součástí práce je i kvalitativní výzkum. V rámci práce bylo osloveno 14 informátorů. Rozhovory s nimi byly přepsány a vyhodnoceny.

Title of Thesis: Male role in today's family

Key words: Gender, uidentity, father, family, role, society, research, socialization, prejudice, stereotype, active fatherhood, engaged fatherhood, divorce

Anotation: The thesis deals with the analysis of the men's roles and description of the current posotion of men in the society, particularly of the position of divorced fathers. The conception of the man's role in the family, upbringing of a child and the partnership has changed radically in the past years. Men's roles do not have firmly set rules anymore and we can say that they can even mix in some cases with the roles of women. The thesis deals with the issue of the gender and especially with the gender roles. The part of the thesis i salso a qualitative research which have been performer personally by the author of the thesis 14 respondents were adressed regarding the thesis. The interviews with the respondents were processed and evaluated.

Obsah:

ANOTACE	4
ÚVOD	6
1 MUŽI, ŽENY A GENDER	9
1.1 MUŽI VERSUS ŽENY	9
1.2 IDENTITA.....	10
1.3 SOCIALIZACE	10
1.4 SOCIÁLNÍ ROLE	11
1.5 GENDER	12
1.6 GENDEROVÉ ROLE	14
1.7 GENDEROVÉ STEREOTYPY	15
2 RODINA A MĚNÍCÍ SE GENDER ROLE	18
2.1 RODINA A JEJÍ VÝZNAM	18
2.2 TRADIČNÍ RODINA.....	19
2.3 MODERNÍ RODINA.....	20
2.4 POSTMODERNÍ RODINA	21
2.5 ROZVOD	22
2.6 (PO)ROZVODOVÁ PÉČE JAKO VZDĚLÁVACÍ PROGRAM.....	23
3 MUŽ A JEHO ROLE	25
3.1 MUŽ V ROLI OTCE	25
3.2 MUŽ V ROLI PARTNERA	28
3.3 MUŽ V PRACOVNÍM PROSTŘEDÍ	29
3.4 MUŽ VE SPOLEČNOSTI.....	30
4 VÝZKUM	31
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	31
4.2 CÍL A METODA VÝZKUMU	31
4.3 IDENTIFIKACE RESPONDENTŮ	32
4.4 VÝZKUMNÉ OKRUHY	33
4.5 SBĚR A ANALÝZA DAT	34
5 KÓDOVÁNÍ A INTERPRETACE DAT	35
5.1 OKRUH Č. 1: VÝZNAM RODINY	35
5.2 OKRUH Č. 2: ROZPAD MANŽELSTVÍ	37
5.3 OKRUH Č. 3: POSTOJ DĚTÍ K ROZVODU	41
5.4 OKRUH Č. 4: POROZVODOVÉ USPOŘÁDÁNÍ.....	44
5.5 OKRUH Č. 5: VZTAH S DĚTMI PO ROZVODU	48
5.6 OKRUH Č. 6: VZTAH S BÝVALOU PARTNERKOU	53
5.7 OKRUH Č. 7: (PO)ROZVODOVÁ PÉČE.....	57
5.10 SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	61
5.11 ZHODNOCENÍ SITUACE.....	62
5.12 NÁVRH PRO PRAXI	63
ZÁVĚR	66
SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ	68
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	73
SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Cílem práce je analyzovat mužské role a charakterizovat současné postavení mužů v rodině. Konkrétně rozvedených otců. Pohled na mužskou roli v rodině, ve výchově dítěte a v partnerství se po roce 1989 velmi změnil. Ve společnosti se objevují snahy o popírání genderových stereotypů. Genderové role nemají pevně dané hranice a už nejsou tak jasně odlišené jako dříve. Zatímco v minulosti byl muž považován za živitele rodiny a výchova dětí byla spíše na matce, dnes je trend rovnoprávnosti a od mužů je požadováno nejen finanční zabezpečení, ale i podílení se na pracích v domácnosti a zejména podílení se na výchově dětí.

O mnoho typicky mužských rolí muži přišli převážně kvůli válečnému období, poté také vlivem feministických hnutí, jak uvádí Hana Maříková (1999, s. 10). Dále dodává, že naopak role, které byly označovány za typicky ženské, zůstávají nadále za ženské považovány, i když jsou zastupovány muži (Maříková, 1999, s. 10).

Vlivem změn po roce 1989 se modifikuje realita každodenního života lidí a utvářejí se nové faktické nároky na muže a ženy v jejich pracovním i soukromém životě. Mění se postoje a očekávání lidí ohledně výkonu některých činností, a tedy i rolí spjatých se sférou rodiny a domácnosti (srov. Rabušic, Možný 1998).

Stejně je tomu i se sférou veřejnou. Přestože s tradičním uspořádáním rodinných rolí v postojové rovině stále souhlasí nemalá část naší populace, sílí zároveň akceptace nových forem tohoto uspořádání (Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 13).

Současná doba je dobou rozvodů, či nezadaných soužití a tím se mění i role otce dítěte. Podle Aleny Vodákové (1996, s. 955) je rozvod většinou chápán jako právní zrušení manželství, jemuž předcházela jeho reálný rozpad. Rozvod je událost, kterou provází řada sociálních důsledků. Mezi ně patří zejména narušení fungování rodiny a výchovy dětí, ale i změna sociálního statusu některých členů původní rodiny.

Rozvod s sebou přináší zprerhání vazeb mezi členy rodiny. Zejména dítěte s jedním z rodičů, ale i s prarodiči a celou rodinou z matčiny či otcovi strany. Pokud se budeme držet toho, že ve většině případů zůstává dítě v péči matky, je narušen vztah otce a dítěte.

„Důležitá část identity každého muže pramení z jeho role jako otce. Když nezíská dítě do své péče, je tato role v očích zákona omezena a jeho identita jako rodiče narušena“ (Warshak, 1996, s. 82).

Co se týče porozvodového uspořádání poměrů, můžeme konstatovat, že dnešní doba s sebou nese trend tzv. střídavé péče, který se stal v posledních letech velmi populární. Nicméně klasické uspořádání, tedy svěření dítěte do výhradní péče matky, je stále dominantní. Tento fakt vzbuzuje pozornost a může vést k otázce, zda skutečně nedochází k diskriminaci otců při rozhodování o výchově. Statistiky ohledně přidělování dětí do péče ale nenabízejí kromě této konečné bilance podrobnější čísla, která by odpovídala na otázku, kolik procent otců a matek během rozvodu skutečně o svěření dítěte do výhradní péče žádá. Dané uspořádání poměrů po rozvodu ochuzuje mnoho otců o možnost vychovávat své dítě. Tím, že soudy povolují jen minimální kontakt s dětmi, ztrácí otcové svoji autoritu. Už se nepodílí na každodenních záležitostech, ale jsou pouze pozorovateli s velmi malou nebo malou možností ovlivňovat jejich život.

Podle Radky Dudové a Šárky Hastrmanové (2007) je samotné rozhodnutí o svěření dítěte do výchovy matky ovlivněno věkem dítěte a předrozvodovým uspořádáním péče v rodině. Nejčastější model, kdy rodičovská dovolená a samotná péče o dítě je záležitostí zejména matky a otec za rodinu zodpovídá finančně, se přenáší i do porozvodového uspořádání. Tento stav může být dán i předsudky soudců, sociálních pracovníků a psychologů.

„Soudnictví v České republice je bezesporu velmi feminizované, opatrovnictví řeší převážně ženy soudkyně, které někdy mohou postupovat podle zavedeného scénáře, kdy je dáno, že dítě patří k matce“ (Dudová, Hastrmanová, 2007, s. 89).

Rozvod se projevuje jako běžná součást společenského života, jak poukazuje například Ivo Možný (1999, s. 171 an.). S rozvedenými muži jsem po pracovní stránce často v kontaktu a řešíme porozvodové situace, které je ovlivňují i v jejich pracovním prostředí. Čerpání dovolené se musí přizpůsobit časovému uspořádání po rozvodu tak, aby se otec mohl věnovat dětem v soudně stanovený čas. Situace je složitější v případě, že si otec založí novou rodinu a svůj čas musí dělit mezi dvě rodiny. S tímto stavem se muži vyrovnávají různě. Hodně zde záleží i na vedení společnosti, zda zohledňuje složitou situaci svých zaměstnanců v jejich soukromém životě. Já sama za sebe mohu říct, že se snažím vycházet maximálně, nicméně někdy to není vůbec jednoduché.

V zaměstnání se rovněž setkávám se snahou o sladování rodinného a pracovního života. Z mého pohledu je tento pohled jednostranný, dotazníky a doporučující koncepty jsou zaměřeny především na ženy, matky. Krajský úřad a jiné, vládní i nevládní instituce se zajímají, jak jako zaměstnavatel vycházíme vstříc matkám, pečujícím o dítě, matkám

samoživitelkám, ve sladění pracovních a rodinných povinností, ale otce do svých šetření a doporučení nezahrnují. Přitom sama, jako rozvedená žena vím, že pro mého bývalého partnera není například vždy právě jednoduché skloubit jemu vymezený čas s dovolenou, či volnem.

Teoretická část práce vymezuje základní pojmy a rovněž role otců z různých pohledů. Další část se věnuje metodě výzkumu. Jsou zde představeni respondenti a je zde popsáno, jakým způsobem a kdy byl výzkum prováděn. Další část práce se věnuje interpretaci dat a poslední část vyhodnocení sběru dat a doporučení pro praxi. Ze studia odborných zdrojů a ze získaných empirických dat vyplynula absence poradenství v průběhu rozvodového procesu formou vzdělávání, jak ukazuje například studie reflektovaná v teoretické části práce.

1 Muži, ženy a gender

První část práce se zabývá vymezením základních pojmů. Tyto pojmy jsou stěžejní pro vymezení kontextu práce. Problematika vztahu mužů a žen prochází vývojem, jak v realitě životů, tak i v odborném studiu. Muži a ženy v průběhu života získávají svoji identitu prostřednictvím procesu socializace. Díky socializaci zastávají ve společnosti či konkrétních společenstvích sociální role pracovníka, otce, matky, sourozence atd. V posledních 50 letech se k problematice sociálních rolí přidružil pojem gender. S tímto pojmem vstoupily do hry genderové role a genderové stereotypy.

1.1 Muži versus ženy

Muži a ženy jsou velmi rozdílné bytosti. Muži jsou všeobecně považováni za agresivnější, nezávislejší, racionálnější, statečnější, objektivnější, více soutěživé, sebevědomé, dobrodružné, podnikavé a bojovné. To je jen malý výčet vlastností, které většina kultur přisuzuje mužům. Každá kultura si ideál mužství poupravuje a vytváří vlastní modely (Badinter, 2005, s. 128).

Mužská identita je založena na přijímání různých sociálních rolí, které společnost považuje za maskulinní. Není však nutné, aby byl každý muž spjat s tímto ideálem společnosti. Muži samotní pociťují, že ve většině případů není možné přijmout všechny stereotypně maskulinní role. To ovlivňuje skutečnost, že mnoho lidí už ani nepřisuzuje všechny výše zmíněné vlastnosti pouze mužům.

Jak již bylo řečeno, maskulinita se vyznačuje silou, sebejistotou, aktivitou, výkonností apod. Naopak pro feminitu je příznačná spíše slabost, měkkost, poddajnost, pasivita a spíše emotivní chování než to racionální. Maskulinita a feminita nejsou nutně vázané na mužské či ženské pohlaví, jedná se o abstraktní vlastnosti, provázející představy určitého společenství o podstatě mužských a ženských vlastností, čili o určitou generalizovanou mužskou, či ženskou sociální roli. Pomyslná hranice pro mužské a ženské vlastnosti se rozplývá a mnoho vlastností je dnes genderově neutrálních. Proto je složité určit, které vlastnosti, chování a sociální role jsou typicky mužské, nebo typicky ženské (Paulík, 2017, s. 185).

1.2 Identita

Pojem identita se v práci Anthony Giddense (1999) vztahuje k tématům etnicity, socializace, práce a pohlaví. V souvislosti s genderem/pohlavím se u Giddense objevuje důraz na samozřejmost sociálních rolí, které se utvářejí brzy po našem narození. Giddens (1999, s. 117) přímo uvádí „... *role nejsou něčím, co prostě existuje; my sami je v našich každodenních sociálních interakcích s ostatními lidmi vytváříme ....*“, jako svoji identitu. Identita se dá chápat ve dvou rovinách. Ta první je v podobě něčeho stejného či totožného, co spojuje určitou skupinu. V podobě druhé je to identita jednotlivce, a to ve smyslu být sám sebou. Tyto dvě roviny spolu souvisí a vzájemně se doplňují. A to zejména proto, že jádro osobnosti, tedy vědomí sebe sama jako jedinečného člověka, vymezuje určité charakteristiky, kterými se jedinec odlišuje od ostatních, ale také ty, které jsou shodné pro určitou skupinu lidí. Tím jedinec dokáže definovat, kdo je a kam patří. Dokáže tedy sám sebe vnímat jako individuum, které však spadá svými vlastnostmi do nějaké skupiny (Markovská, 2008, s. 109).

Pro jedince je velmi důležité někam patřit a najít si své místo mezi ostatními. Z tohoto důvodu hledá podobné nebo stejné charakteristiky u jiných lidí a začleňuje se mezi ně. Podle Zdeňka Heluse (2015, s. 13) je „*člověk sociální bytostí, to, jakým způsobem je jeho sociální bytost rozvinuta, určuje podstatným způsobem kvalitu jeho života, individuální ráz jeho osobnosti i průběh a úskalí jeho životní cesty*“.

Identita jedince se utváří na základě přejímání okolního světa ve vztahu k sobě samému jako k člověku, čímž si jedinec vyváří jakési vnitřní „já“, tedy vnitřní představu o tom, kdo je. Toto převzetí různých rolí a modelů souvisí s identifikací jedince. Jedná se o proces socializace, v němž si děti nevědomky utvářejí své chování po vzoru svých rodičů, čímž rozvíjejí především jejich genderovou identitu (Renzetti, Curran, 2003, s. 527).

1.3 Socializace

Jedinec se rodí jako biologický tvor s určitou genetickou výbavou. Osobností se však stává postupně prostřednictvím procesu zvaného socializace. Tento neustálý proces začleňování jedince do sociálních skupin je uskutečňován prostřednictvím tzv. sociální interakce. Člověk jako lidská bytost, jedinečná osobnost, je výslednicí tří faktorů – genetické výbavy, prostředí a výchovy. Socializaci můžeme chápat jako vrůstání jedince do společnosti,

osvojování si daných společenských norem a sociálních rolí. Jejím smyslem je polidštění jedince, vypracování jeho lidské podstaty, tedy humanizace.

„Socializace je celoživotním procesem utváření a vývoje člověka ve společenskou bytost. Tento proces probíhá ve vzájemné interakci jedince a společnosti“ (Vágnerová, 2004, s. 273).

Prostřednictvím socializace se z člověka v podobě biologické stává bytost společenská. Vliv společnosti vede k tomu, že lidé žijí pospolu, učí se vzájemně komunikovat a spolupracovat. Tento proces probíhá po celý život. Prvním socializačním činitelem je rodina. Zde je jedinec formován od prvních okamžiků života. Proces je nejvýznamnější v dětství, v tomto období se rozvíjí osobnostní vlastnosti, vzorce chování a postoje. Tyto naučené věci používá jedinec po celý život. Je tedy důležité, jaká rodina je, jaké má v ní dítě postavení. *„Na jedné straně působí rodina jako reprezentant společnosti, jejích sociokulturních tradic, na druhé straně je každá rodina něčím specifická“ (Vágnerová, 2004, s. 278)*

Podle Rudolfa Kohoutka (1998) můžeme socializaci popsat jako proces následujících kroků: 1) Vývoj sociální empatie – citově podbarvených a diferenciovaných vztahů k lidem i k sobě. 2) Vývoj sociální kontroly – kontrola chování podle norem, pravidel, zákonů dané společnosti. 3) Učení se postojům, sociálním rolím. Výsledkem tohoto procesu je do značné míry individualita a s ní související sebeuvědomění, schopnost poznat a umět ohodnotit vlastní znalosti, chování či motivy (Kohoutek 1998, s. 7).

1.4 Sociální role

Jan Vláčil (1996, s. 943) při vymezení sociální role vychází z Lintonova pojetí, jedná se o *„...očekávaný způsob chování vázaný na určitý sociální status... Jsou základem odindividualizování a přenosnosti norem.* Erving Goffman (1999, s. 25) popisuje sociální roli jako určitou úlohu, kterou jednotlivec hraje, čímž chce u ostatních lidí vyvolat přesvědčení o tom, kdo je a jaké má vlastnosti. Jedinec tedy vymezuje svoji osobnost v rámci mnoha rolí, které se překrývají a tvoří tak jedinečný soubor charakteristik člověka. Sociální role je očekávaný způsob chování vázaný na určitý sociální status.

Podle Jozefa Výrosta a Ivana Slaměníka (2008, s. 49) si každá společnost vytvořila představy o tom, jakým způsobem by měli jedinci vykonávat sociální role, dané jejich pohlavím, věkem, postavením, profesí apod. a které hodnoty společnosti by měli sdílet.

Tyto své představy společnost zahrnula do soustavy norem, kterými reguluje chování a prožívání jedinců.

Dělení sociálních rolí, dle Kellera (2002, s. 41):

- a) Připsané role může jedinec ovlivnit v omezené míře. Nejčastěji se jedná o pohlaví, věk, národnost, zděděný majetek.
- b) Získané role jedinec dosahuje, jedná se například o prestiž, zaměstnanecké role.
- c) Vnucené role jedinec hraje nedobrovolně, jsou mu okolnostmi vnuceny, jedná se například o roli nezaměstnaného, pacienta, vězně.

Specifickou skupinou rolí připsaných jsou právě genderové role, kterým se tato práce věnuje.

1.5 Gender

Jedním ze stěžejních pojmů této práce je právě gender. Historie termínu gender je relativně krátká. Potřeba definovat tento pojem vznikla až v průběhu minulého století. Podle Marie Čermákové (1996; 2018) je pojem gender používán pro skupiny vlastností a chování formované kulturou a spojené s obrazem muže a ženy. Tato koncepce je založena na diferenciaci mezi muži a ženami, tedy rozdílu mezi tím, co je maskulinní a femininní. Gender velmi úzce souvisí s pohlavím jedince, nicméně tato slova nenesou stejný význam. Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se v čase, gender vyjadřuje velmi rozdílné názory na chování žen a mužů v jednotlivých historických etapách.

Nejbližším českým ekvivalentem pro tento pojem je slovo rod. Toto označení však není úplně adekvátní a navozuje nepřesné souvislosti. Proto se i v českém prostředí používá termín gender. „*Podstatu pojetí genderu jako polarity či vyjádření opaku druhého anticipovala, Simone de Beauvoir, která ve své knize s názvem Druhé pohlaví popsala ženu jako „to druhé“ nebo „ne muže“*“ (Maříková, 1996, s. 339).

Termín gender je založen zejména na sociokulturních rozdílech, tedy na vlivu kultury a společnosti při formování vlastností žen či mužů. Tyto vlivy jsou podmíněny časem a prostředím, z čehož vyplývá, že dělení mužských či ženských rolí je v různých kulturách odlišné. „*Gender můžeme chápat jako sociálně a kulturně vytvořené představy o rozdílech mezi muži a ženami, mocenských vztazích a nerovnostech, které strukturují reprodukci těchto rozdílů v institucionalizovaných rutinách, praktikách společnosti*“ (Pavlík, 2002, s. 139).

Podle Claire Renzettiové a Daniela J. Currana je „gender“ soubor společensky tvořených postojů a modelů chování zpravidla rozdělených na mužské a ženské, zatímco „pohlaví“ definují jako biologicky podmíněné tělesné odlišnosti mezi samcem a samicí (Renzetti, Curran, 2003, s. 527).

Gender je obvykle definován sociální situací. Je viditelný jako souhrn vlastností a chování, způsobu řeči, oblečení apod. Jedná se o určitý výraz a postoj člověka, který je neustále vidět, zatímco pohlaví nikoliv. Jedinec se může genderem vymezovat jako žena či muž, ale nemusí tím podléhat biologické stavbě těla. „*Gender vyjadřuje skutečnost, že sociální role a atributy přisuzované na základě rodové identity jsou sociálními konstrukty*“ (Maříková, 1999, s. 12).

Gender není podle Martina Fafejty (2004, s. 30–31) pevně daný, ale je ovlivněn působením společnosti, a to už od našeho narození. Tento kulturní vzorec očekávání je spojován s pohlavím, ačkoliv není přímým následkem daného pohlaví. Toto tvrzení umocňuje na příkladu dvou mužů, kdy jeden z nich má homosexuální zaměření a druhý heterosexuální. Zde předpokládá odlišné představy, odlišné chování a odlišný pohled na svět, který svědčí o odlišné míře jednotlivých typů genderu. Fafejta dále uvádí příklad latinsko-amerického společenství, které užívá více genderů. Odlišuje tři typy genderu: mužský, ženský a poslední gender obsahující žensky působící homosexuální muže.

V 80. letech 20. století Ann Oakleyová (2000, s. 20) popsala pohlaví jako „*biologickou rozdílnost mezi mužem a ženou a gender jako rozdílnost kulturní*“. V tom samém období, jak uvádí Oakleyová, byla vytvořena teorie genderových rozdílů, která obecně vyjadřuje rozdíly mezi muži a ženami v zaměstnání a příjmech. Současná sociologická teorie zkoumá v různých podobách a paradigmatěch status žen na trhu práce, v politice, rozdílnost pohlaví, genderové rozdíly apod.

Gender odkazuje k rozdílům mezi mužským a ženským světem, k odlišnostem, které mnohdy vnímáme jako přirozeně dané, neměnné. Dnes již ale víme, že tyto odlišnosti nejsou naší přirozeností, něčím předurčeným, co je dáno biologicky či geneticky. Naopak, jsou podmíněny historicky a kulturně, liší se jak v rámci jednotlivých kultur, tak i mezi kulturami samotnými. Rozdíly mezi muži a ženami jsou sociálním konstruktem, proto je nemůžeme chápat jako něco univerzálního. Mění se podle místa a času svého vzniku, jsou ovlivněny sociální příslušností jejich tvůrců i nositelů. „*Gender ovlivňuje vlastnosti i schopnosti jednotlivců, zasahuje do jejich osobních postojů, směřuje jejich jednání tím*

směrem, aby vyplnili očekávání společnosti a naplnili vžitou normu pro „typicky ženské“ a „typicky mužské“ chování. Je to soubor pravidel a předpisů chování, určujících pohlavně specifické chování osobnosti“, jak uvádí Hartmut Karsten (2006, s. 63).

1.6 Genderové role

Podle Pavlína Janošové (2008) se na světě nesetkáme s žádnou společností, národem či etnikem, které by nevytvářely rozdíly mezi dívkami a chlapci a které by neodlišovaly mužskou a ženskou roli. Každá ze společností tomuto dělení na ženskou a mužskou roli přizpůsobuje výchovu svých dětí. Znamená to tedy, že dívky jsou během svého života vystaveny odlišným socializačním vlivům než chlapci. Genderové rozdíly a jejich dělení jsou patrné zejména u přírodních a tradičních společenství. Muž i žena mají přesně vymezenou svou roli, své povinnosti a práva a zároveň přijímají i nároky, které na ně jejich společnost klade (Janošová, 2008, s. 28).

Genderové role můžeme brát, v souladu s Oakleyovou (2000) jako soubor předpisů a norem očekávaných v jednání a chování žen a mužů, které jsou předávány a zachovávány procesem socializace a které jsou do značné míry stereotypně vymezeny. K tomu přispívá i fakt, že jsou vnímány jako biologicky dané. Genderové role se týkají každého člověka. Každý jednotlivec se narodí jako žena nebo muž a postupně zjišťuje, že větší část světa je rozdělena na „ženské“ a „mužské“. Při rozhodování, které aktivity jsou typické pro ženu či muže, je důležitým faktorem kultura. Výchova v raném dětství, vzdělání, životní zkušenosti a zaměstnání navádí ženy a muže do rozdílných genderových pozic. Není tedy divu, že na konci tohoto procesu mohou ženy i muži považovat své vymezené role za předem dané na základě nějakého zákona, přestože ve skutečnosti nejsou biologické rozdíly mezi muži a ženami ani tak velké, ani neměnné, jak mnozí z nás předpokládají, a přestože se v jiných kulturách vytvořily role ženy a muže úplně odlišně a připadají těmto společenstvím stejně přirozené a nevyhnutelné jako nám role naše (Oakleyová, 2000, s. 120).

Dle Zdeňky Kalnické (2009, s. 8) lze generovou roli definovat jako souhrn daných pravidel, které přiřazují určité chování jen ženám a jiné zase jen mužům. Tato pravidla jsou většinou nepsaná a mají neformální charakter. Jako příklad uvádí Kalnická přesvědčení společnosti, že správné je jen to, když žena zůstane na mateřské dovolené, zatímco muž chodí do práce a vydělává peníze, aby zabezpečil rodinu.

Podle Jany Valdové (2006) jsou na základě genderových rolí ženám a mužům přiřazovány různé typy práce, povinnosti, které mají plnit, hodnoty a míra odpovědnosti. Genderové role mají svůj původ a upevňují se zejména v oblasti rodiny, zaměstnání, vzdělávacího systému a společenských norem a hodnot. Neoddělitelnou součástí genderových rolí je nerovný status.

1.7 Genderové stereotypy

Podle Výrosty a Slaměníka (2008, s. 191) je základní charakteristikou stereotypů to, že jsou společností sdílené. To znamená, že určitá společnost se shodne na vlastnostech a charakteristikách, která podle nich má určitá skupina lidí. Ve stereotypech je vždy obsažen aspoň jeden identifikační znak, jenž je společný pro určitou skupinu jedinců a na základě kterého jsou jim připisovány různé vlastnosti.

Stereotypy se z hlediska času a dějinného vývoje moc neproměňují, a to z důvodu, že jsou záležitostmi tradic, které mají mnohdy velmi konzervativní charakter. Tyto tradiční představy jsou však v různých skupinách společnosti rozmanité, a to díky vlivu společenské stratifikace (Janošová, 2008).

Dle Renzettiho a Currana (2003) jsou genderové stereotypy vlastně zjednodušujícím pojetím toho, jak by měla a má vypadat typická feminní žena a typický maskulinní muž. Podle Sedláčka (2014, s. 8) past genderových stereotypů, v rámci svého plochého zjednodušování, v sobě nese dvojí úskalí, a to radikální oddělení ženských a mužských znaků, tedy vizi, že normální a správná žena nevykazuje žádné rysy mužství a stejně tak muž nevykazuje rysy ženské. Druhým úskalím je předpoklad, že všechny příslušnice a příslušníci daného pohlaví sdílejí v zásadě stejné zájmy, hodnoty, potřeby, životní styl apod., a tvoří tak jakousi ucelenou skupinu, která nepřipouští různorodost.

Dle Valdové (2006) jsou genderové stereotypy, tedy představy o tradičním naplnění mužské či ženské role, z různých důvodů pro muže či ženy nevýhodné. Tato nevýhodnost se projevuje zejména zastaráváním schémat typických rolí. Tak, jak se vyvíjí společnost, se proměňují i potřeby a nároky mužů a žen. Dále Valdová dodává, že se ženy dnes již nespokojí pouze s rolí ženy v domácnosti, ale naopak zvyšují své nároky na profesní seberealizaci a finanční nezávislost, s čímž však vznikají nové požadavky na sladování profesní a rodinné role a novou podobu partnerství. Další nevýhodou je jednostrannost, která vychází z bipolarity vlastností, které jsou přisuzovány jednotlivým pohlavím a z očekávání těchto vlastností od mužů či žen. Snad nejzásadnějším problémem je však

hierarchizace pohlaví, která je dětem vštěpována od raného dětství. Jedná se to, co již bylo zmíněno v minulé kapitole, tedy o nesouměrnost mezi tím, jak jsou společností vnímány „mužské“ a jak „ženské“ vlastnosti (Valdřová, 2006, s. 20).

Stereotypy jsou zprostředkovávány slovně i mimoslovně ostatními příslušníky společnosti a jsou předávány z generace na generaci, jak uvádějí Renzetti a Curran (2003, s. 20-21). Nejsou vytvářeny na základě osobních zkušeností. Charakteristiky genderových stereotypů, které jsou univerzálně platné a sdílí je každý příslušník ženského i mužského pohlaví. Ve skutečnosti se ale často setkáváme s tím, že většina příslušníků obou pohlaví se takovým stereotypním obrazům vymyká. Někdy je na takové případy odlišnosti pohlíženo příznivě. Mnohem častější je však označení nekonformního jedince jako jedince deviantního či zkaženého a podle toho je s ním i zacházeno (Renzetti, Curran, 2003, s. 20-21).

Na genderové stereotypy je nahlíženo jako na neměnné a univerzálně platné pro všechny příslušníky obou pohlaví. A přestože se mnoho mužů a žen těmto stereotypním obrazům mužskosti a ženskosti vymyká, mají velký vliv na jejich hodnocení a vnímání. Nejčastěji se o genderových stereotypech uvažuje jako o bipolárních – tzn., že normální muži nemají žádné charakteristické prvky či rysy ženského chování. To se týká i žen. Normální ženy naopak nenesou žádné prvky či rysy mužského chování (Renzetti, Curran, 2003, s. 18-21).

Přesto, že se stereotypy týkající se mužských a ženských rolí na první pohled „tváří“ jako reálné charakteristiky mužského a ženského pohlaví, dá se říci, že jde jen o zjednodušující soudy, které mají svůj původ v často už zastaralých a také neopodstatněných představách. Jednou ze základních představ je přesvědčení, že příslušníci určitého pohlaví, většinou ženského, nejsou schopni v normálním životě přežít bez pohlaví druhého, tedy mužského. *„Jedinec, který nesplňuje základní představu o společném soužití mezi příslušníky pohlaví, může být společností vnímán jako potenciální nebezpečí hrozící lidstvu“* (Křížková, 2004, s. 48).

Jak bylo v úvodu této kapitoly řečeno, genderové stereotypy můžeme propojit s předsudky a stereotypy. Proto považuji za nutné objasnit i tyto pojmy.

„Předsudek je fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu, projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu. Člověk, který má předsudky, nezvažuje při posuzování druhých žádná alternativní vysvětlení. Výsledek jeho

interpersonálního hodnocení je dopředu určen nějakou libovolnou vlastností toho druhého“ (Hayes, 2013, s. 121).

Podle Tatjany Šiškové (2008) předsudky představují zvláštní komplex v podstatě nezdůvodňovaných postojů a stanovisek, které si lidé osvojují docela nenápadně pod vlivem prostředí, nebo je převezmou od nějaké „autority“.

Z výše uvedených definic, můžeme vyvodit, že předsudky jsou často zevšeobecňující, tzn., že určité hodnocení či pohled se vztahuje na všechny členy určité skupiny, k individualitám se nepřihlíží. Předsudky jsou velmi stabilní. Jen těžko dochází k jejich změnám, protože jsou iracionální a velmi snadno odolávají rozumovým argumentům. Předsudky bývají etnocentrické a zakládají se na neúplných nebo nepravdivých informacích.

S pojmem předsudek se pojí i pojem stereotyp. Podle Giddense (1999) je stereotyp zafixovaná a neměnná charakterizace určité skupiny osob. Díky této představě se celá skupina jednotlivců stává uniformní, a to jak svými vlastnostmi, tak i chováním. Originalita každého jedince je zde potlačována vlivem předurčených domněnek o jeho příslušnosti k dané skupině. I když je ve skutečnosti známo, že jedinci v dané skupině nejsou totožní a mohou mít jiné vlastnosti, stejně se jednání vůči skupině odráží od stereotypů, které jsou zaryty hluboko v povědomí společnosti. (Giddens, 1999, s. 232)

„Jestliže je stereotyp pevně zakořeněn, naše pozornost je přitahována k faktům, které jej podporují, a opomíjí jevy protikladné“ (Sedláková, 2002, s. 135). S ohledem na cíl práce jsou vymezeny základní pojmy, které dále rozpracovávají následující kapitoly se zaměřením na genderové role v rodině.

2 Rodina a měnící se gender role

Už na základní škole se děti učí, že rodina je základ státu. Vlivem změn v naší společnosti se však podoba současné rodiny mění, stejně tak, jak se vyvíjí a mění role mužů a žen. Zatímco pro naše rodiče nebo prarodiče byl rozvod nepřijatelný, dnes je to naopak. Starší generace obhajují svůj postoj k rozvodům zejména ztrátou společenského postavení nebo přesvědčením o špatném dopadu rozpadu rodiny na děti. Současná generace, dle mého názoru, na mínění společnosti již tolik nedá a co se týče dopadu rozvodu na děti, převládá přesvědčení, že vyrůstání v nefunkčním manželství je stejně škodlivé jako rozvod samotný.

2.1 Rodina a její význam

Podle Oldřicha Matouška (2003) existuje rodina odedávna proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro lidstvo, je také základní jednotkou každé společnosti. Reprodukují člověka nejen jako živočicha, ale zařazuje jej do kultury a společnosti. Rodina propojuje generace a vytváří mezi nimi kontinuitu a pouto solidarity (Matoušek, 2003, s. 9).

Podle Světlý Klapilové (1996) je rodina malá společenská skupina, která je založená na principu manželství, pokrevního příbuzenství nebo právních institutech. Je to specifická biosociální skupina, ve které se uskutečňují činnosti a vztahy, které nemohou přebírat jiné instituce. Rodina je pro dítě, ale i pro dospělé institucí ochrany v nebezpečí nemoci nebo v jakékoliv konfliktní situaci. Rodina je zároveň sférou lidské realizace (Kvapilová, 1996, s. 27-28). Toto pojetí odpovídá tradičnímu vymezení rodiny.

„Rodina je těžko postradatelnou institucí i pro dospělého člověka. Mít stálého partnera a mít děti jsou přední hodnoty lidského života. O ně dospělý člověk opírá pocit vlastní hodnoty, pocit smysluplnosti své existence, na nich závisí jeho psychická pohoda i zdraví“ (Matoušek, 2003, s. 10).

Podle Jiřího Dunovského (1999) rodina představuje biosociální systém, který neustále hledá a nachází své místo ve společnosti a zároveň je společností trvale ovlivňován. Funguje a má své opodstatnění v případě, že uspokojuje potřeby všech svých členů. Dále Dunovský definuje funkce rodiny:

- biologicko-reprodukční funkce,
- ekonomicko - zabezpečovací funkce,
- socializačně - výchovnou,

- emocionální.

Pokud nejsou tyto funkce plněny, dochází k dysfunkci rodiny (Dunovský, 1999, s. 92 – 93).

Podle Iva Možného (2006, s. 18) je z pohledu lidského páru rodina až tehdy, když se narodí dítě. Na rozdíl od domácnosti, kterou nohou tvořit a často také tvoří, jak lidé opačného, tak i stejného pohlaví žijící v páru. Dále Možný popisuje základní charakteristiky jednotlivých typů rodin.

Rodina	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	Široká, vícegenerační	Nukleární, manželská	Variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	ekonomický	Ekonomický, sociální, kulturní	Sociální, kulturní
Legitimizace	Sex, děti	děti	Nelegitimizuje
Role	Komplementární, hierarchizované	Segregované, komplementární	Individualizované
Funkce	univerzální	Pečovatelská, statusotvorné, citové	Citové
Autorita	otec	Otec-matka, funkčně segregované	Individualizovaná, slabá
Reprezentace diskursu	Náboženská, církevní	občanská	masmediální
Mezigenerační přenos	Patrilineární, autoritativní	Demokratický, smíšený	slabý

Tabulka č. 1: Základní charakteristiky rodiny (Možný, 2006, s. 23)

2.2 Tradiční rodina

„V tradiční rodině je manželství považováno za přirozený stav. Jak pro muže, tak pro ženy bylo definováno jako životní stadium, kterým by měla projít velká většina lidí. Na ty, kdo zůstali mimo, se pohlíželo s určitým despektem nebo blahosklonností.“ (Giddens, 2000, s. 78).

Podle Možného (1999; 2006) tradiční rodina přispívala ke stabilitě společnosti, a to zejména tím, že výběr manželského partnera nebyl v rukou těch, kterých se manželství týkalo, ale v rukou jejich rodičů. Ti vybírali partnery s ohledem na společenský statut rodiny. Na rodinu v tradičním pojetí měla velký vliv i víra. Křesťanství pojímalo manželství jako instituci, která je nezrušitelná. Za trvalost rodiny ručila náboženská víra nejvyšší autoritou: „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj*“ (Možný, 1999, s. 172; Možný, 2006, s. 21-22).

Dunovský, ve své knize *Sociální pediatrie* (1999) charakterizuje tradiční rodinu jako mikrokosmos, ve kterém se odehrával celý život jedince. Zároveň nikdo z rodiny neměl důvod tento prostor opouštět. Tento model rodiny je monogamní s výraznou dominancí otce. Ekonomická aktivita takové rodiny je velmi výrazná a jsou do ní zapojeni všichni členové rodiny. Zároveň je tento typ rodiny velmi stabilní a soběstačná. Emocionální složka života je zde velmi slabá (Dunovský, 1999, s. 94). Tradiční rodina spjata s manželstvím ve 20. století tento znak postupně vytěšňuje, jak dokazuje například již 60. letech 20. století Zygmunt Bauman (1965), když uvádí, že se jedná o soužití partnerů a neakcentuje podmínku manželství.

2.3 Moderní rodina

Podle Možného (1990, s. 77) vnímá moderní společnost lásku jako emoční či fyzické okouzlení, které může trvat kratší či delší dobu. Nikdo ale nepočítá s tím, že toto okouzlení bude věčné a bude trvat až do smrti. Moderní podoba manželské lásky může být založena na vzájemné oddanosti a toleranci, ale většinou tomu tak není, protože cena oddanosti za poslední léta klesla. Dále Možný uvádí, že v moderním pojetí rodiny na sobě není pár sociálně závislý. Zdrojem jejich sociální nezávislosti může být například rozdílné povolání, koníčky či přátelé

Moderní společnost svým způsobem oslabila tradiční pojetí rodiny. Nové možnosti studia, zahraničních stáží, cestování apod. vedou k tomu, že někteří jedinci oddalují nebo zcela zavrhuje manželský svazek. Věková hranice snoubenců se posouvá, a tím pádem jsou lidé i staršími rodiči.

Matoušek ve své knize *Rodina jako instituce a vztahová síť* (2003, s. 37) dospívá k názoru, že se role muže a ženy ve veřejné správě vyrovnávají, zato doma muž přestává být vidět.

Stává se jedním ze dvou živitelů rodiny, který není příliš ochotný zastávat práce kolem dětí a domácnosti.

„Žena je přetížena souběžnými požadavky práce a domácnosti. Je v rodině častěji nespokojena, muž je v práci více angažován a má větší zodpovědnost. Očekává od ženy, že bude mít pochopení pro jeho pracovní zaujetí. Ona naopak očekává od muže pomoc v domácnosti a vztahové porozumění.“ (Matoušek, 2003, s. 41).

Podle Giddense (2000, s. 79) se za poslední generace změnil také přístup k dětem. Děti jsou pro nás nyní vzácnějšími a znamenají pro nás více, než v tradiční rodině. Pro tradiční rodinu byly děti ekonomickým přínosem, oproti tomu děti v dnešní době mohou být velkým finančním břemenem. Mít děti v dnešní době je velkým rozhodnutím, které doprovází obavy z rozvodu, který může nastat a z následných dopadů na děti.

2.4 Postmoderní rodina

Podle Matouška (2003) jsou současné postmoderní rodiny zakládány kvůli uspokojování citových potřeb partnerů. Ne dětí. Stabilita těchto rodin proto stojí a padá s citovou bilancí partnerského vztahu. *„Rodina je více privátním podnikem. Dítě je především citovou investicí. Investicí velkou a nevratnou.“* (Matoušek a kol. 2003, s. 181)

Dnešní rodina je pravým opakem klasického pojetí rodiny. Ženy jsou emancipované, vedené k samostatnosti a nezávislosti. Není výjimkou, že se starají o své děti samy, z vlastního rozhodnutí. Místo partnera využívají své na pomoc s dětmi své rodiče, prarodiče nebo chůvy. Rovněž se stále častěji setkáváme se ženami, které chtějí ve svém životě dát přednost kariéře a pro manželství nebo děti není v jejich světě místo. Posouvá se doba mateřství a zvuk *„tikajících hodin“* slyší ženy mnohdy ve vyšším věku nebo vůbec.

Současná, tzv. postmoderní rodina se podle Blahoslava Krause a Věry Poláčkové (2001, s. 83), vyznačuje těmito rysy:

1. Oblast zakládání rodiny ztrácí svoji ritualizovanou podobu, vytváření manželských rodin je tak provázeno značnou volností.
2. Legalizace partnerského soužití není nutnou podmínkou rodinného života, zvyšuje se podíl rodin založených na soužití partnerů bez uzavření manželství.
3. Rozvoj zaznamenává antikoncepci a plánované rodičovství. Ubývá nechtěných těhotenství, přičemž postoje k umělému přerušování těhotenství jsou značně liberální.

4. Mění se celková struktura rodiny. Klesá nejen počet dětí v rodině, ale omezuje se také vícegenerační soužití.
5. Zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v pracovním procesu, v důsledku toho se zkracuje čas strávený s dětmi a ostatními členy rodiny.
6. Přibývá dvoukariérových manželství v důsledku růstu vzdělanosti a kvalifikovanosti, a tím i zaměstnanosti žen.
7. K proměnám dochází v organizaci rodinného cyklu. Rodiči se stávají osoby ve vyšším věku, děti se začínají rodit teprve po určité době trvání manželství či partnerského soužití. Prarodiči se tak stávají stále starší osoby, které jsou však vzhledem ke změnám v důchodové praxi velmi často ještě zapojeny do pracovního procesu.
8. Snižuje se stabilita rodiny. V posledních desetiletích z řady důvodů dochází k nárůstu rozvodovosti.
9. Prodlužuje se délka života, a tím i trvání rodiny po odchodu dětí. Delší je též doba, po kterou žijí rodiče s dětmi ve společné domácnosti.
10. Řadu funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce.

Spolu s těmito faktory působí celá řada dalších, jako například demokratizace a také desintegrace rodinného života.

2.5 Rozvod

Podle Richarda A. Warshaka (1996, s. 15) rozvod nebo jeho perspektiva otrásl pocitem bezpečí u většiny lidí. Když se dvojice rozhodne pro rozvod, má před sebou celou řadu rozhodnutí. To nejdůležitější rozhodnutí, často nejbolestivější se týká dětí. Kde budou žít? Kdo za ně ponese zodpovědnost a podobné otázky si klade každý z účastníků rozvodu.

Jak již bylo řečeno, dnešní dobu lze označit za dobu rozvodů. Kdybychom se měli zamyslet, proč tomu tak je, jistě by nás napadly ty nejčastěji uváděné důvody bývalých partnerů, jako např. nedostatek financí, odcizení se, nezájem jeden o druhého, nepřekonatelný odpor apod. To, zda jsou tyto důvody dostačující, není možné posoudit a ani to není předmětem této práce. Nicméně každý z nás jistě slyšel příslušníky starší generace, jak kritizují dnešní trend. Jsou přesvědčeni, že mladí nejsou zvyklí řešit problémy, a proto raději z manželství utíkají.

Rozvod se dotýká především dětí. Soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů. Dítě může být vlivem rozpadu rodiny vystaveno stresu. Může dokonce cítit pocit viny za vzniklou situaci. O to horší je, když se

dítě stane prostředníkem nebo nástrojem pomsty mezi rodiči. Bohužel to ve svém okolí vídám často. Nenávistí zaslepení rodiče, kteří se neštítí využívat dítě k tomu, aby ublížili jeden druhému. Jsem přesvědčena, že takové dětství má za následek citovou labilitu v dospívání, či v dospělosti. Český statistický úřad (ČSÚ, 2018) při sledování rozvodovosti uvádí, že v rámci sledovaného období 2007-2017 došlo celkově ke snížení počtu rozvodů. Nejednalo se o plynule klesající vývoj. Počet rozvodů se v roce 2017 meziročně mírně zvýšil, a to o 759 rozvodů na 25 7557. Šlo však o druhý nejnižší počet rozvodů od roku 2000 (v roce 2016 jich bylo cca 25,0 tisíce). Klesající trend počtu rozvodů je odrazem jak dlouhodobě snižujícího se počtu sňatků, tak změn v intenzitě rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství (ČSÚ, 2018, s. 21).

2.6 (Po)rozvodová péče jako vzdělávací program

Výchova rodičů po rozvodu je rozvíjející se oblastí ve světě. Programy, které se porozvodové péči věnují, jsou rozličné. Způsob fungování takových programů popisují ve svém článku *Vzdělávací program pro rodiče jako specifická oblast praxe: Plány do budoucna* Petra Salema, Andrewa Scheparda a Stephena Schlissela (1996). Vznik rodičovské výchovy coby nové disciplíny vyžaduje, aby se lidé na tomto poli systematicky vyjadřovali k zásadním otázkám profesní zodpovědnosti a důvěryhodnosti (srov. Salem, Schepard, Schlissel, 1996, s. 11).

Autoři zde poukazují na dynamiku růstu těchto programů a zároveň na nutnost spolupráce mezi jednotlivými institucemi. Ať už se jedná o soud či jiné legislativní instituce. Poskytovatelé těchto programů „musí být důvěryhodní pro soudy a legislativní orgány vyžadující účast v těchto programech, pro soudce, kteří do těchto programů doporučují a pro rodiče, kteří se účastní. Navíc musí mít jednotliví poskytovatelé vzájemnou důvěru v to, že dodržují nejvyšší standardy a že jejich důvěryhodnost nelze zpochybňovat (Salem, Schepard, Schlissel, 1996).

Margie J. Geasler a Karen R. Blaisur (1995) poukazují na fakt, že cíle vyhlášených programů v oblasti Michiganu jsou zaměřeny na děti, rodiče či soud, primárně ale na rodiče a děti. Dále uvádějí, že mezi cíle, které jsou zaměřeny na rodiče, patří redukce konfliktů mezi nimi, zlepšení komunikace, docílení dohody při rozvodu a v neposlední řadě zlepšení sociálních dovedností v rozvodovém přizpůsobování se. Co se týče cílů, zaměřených na děti, uvádějí zde předcházení konfliktům mezi dětmi a rodiči, předcházení delikvenci, zmenšení dopadů rozvodu na děti. Mezi cíle, zaměřené na soud uvádějí

Geasler a Blaisur (1995) redukovat stížnosti k soudu, redukovat soudní spory, vyřešit návštěvní práva a péči o děti nebo pomoci rodičům rozumět soudním procedurám apod.

V českém prostředí často chybí nabídka nestranného pohledu, pomoci a poradenství. Snaha o dohodu před samotným rozvodem ne vždy se může opírat o všechny potřebné informace, jako je výše výživného, možnost střídavé péče a další. Institucionalizovaná spolupráce s OSPOD má charakter dohledu, poradenská funkce není vždy obsažena. Jak by mohl vypadat jiný postup je uvedeno v textu Salema, Scheparda a Schlissela (1996).

3 Muž a jeho role

„Mužská role je označována jako výhodnější, přinášející větší privilegia a větší společenskou prestiž. Muž není tolik omezován biologicky ani sociálně, je svobodnější a nezávislejší.“ (Vágnerová, 2012, s. 472).

3.1 Muž v roli otce

Před pár desítkami let bychom jen zřídka mohli potkat muže na procházce nebo na dětském hřišti, zejména pokud bylo dítě ještě v kočárku. V současnosti je naopak tento jev velmi častý, otcové mají zájem trávit se svými dětmi svůj volný čas. V této oblasti, muže jako otce, je asi nejvíc patrné, jak se role mužů za posledních třicet let změnila.

Vazba mezi otcem a dítětem je základem důležitého socializačního faktoru, díky kterému si dítě ujasňuje genderové rozdělení společnosti. Dítě přijímá genderovou identitu především od svých rodičů. Učení nápodobou a následná identifikace jsou v tomto ohledu klíčovými principy pro vytvoření si genderových postojů a vlastní genderové identity. (Helus, 2015, s. 111)

Otec je hlavní mužský vzor v rodině, který dítě může napodobovat a identifikovat se s ním, jak uvádí Radka Dudová (2008). Podle chování otce si dítě ujasňuje, jak by měla vypadat mužská role, a začíná ji vnímat buď jako standard, nebo se od ní distancuje. Pokud otec v rodině chybí, může si dítě najít mužský vzor ve starším bratrovi, dědečkovi nebo i strýci. Samozřejmě zde hrají velkou roli média a vrstevníci. Stejně jako dospělé rolové modely, mezi něž může patřit např. trenér nebo učitel. Tyto odpozorované modely nakonec dítě většinou aplikuje ve svém vlastním přístupu k dětem (Dudová, 2008, s. 151).

Odstavení otce jako výchovné autority a jako vzoru v dnešní společnosti vede k tomu, že mladí muži jsou zženštilí a nikdy plně nedospějí, uvádí Guy Corneau (2012) a dodává, že tento fakt může vést i k opaku, tzv. hypermaskulinnímu chování, kdy chlapečci mají tendenci předvádět své „tvrďáctví“.

Role otcovská není v současné době souborem jasně daných a nezpochybnitelných očekávání, pojmících se se sociálním postavením „otce“, ale skládá se z více rozměrů, které mohou, ale také nemusí být naplňovány. Tyto rozměry jsou určité vzory jednání, které mají k dispozici všichni jedinci v dané sociální pozici a ze kterých si vybírají a skládají tak své vlastní verze určité role. Současní otcové se musí rozhodnout, na základě kterých z nich budou budovat svou osobní otcovskou roli. (Dudová, Hastrmanová, 2007, s. 20)

Vývoj muže jako otce zpětně

V evropské kultuře jsou matka a otec vnímáni jako rovnoprávné osoby. Jsou odlišné, ale zároveň se doplňují. Máme zažito, že otec plní funkci živitele a matka je „ochráncem rodinného krbu“. Toto vnímání je dáno i tím, že od matek se očekává vyšší míra empatie než od otců.

Podle Fafejty (2012) přispělo k většímu zapojení otců prodloužení víkendu o soboty. Otec začal trávit s rodinou více času a častěji se mluvilo o tom, že má sám aktivně přispívat k výchově dětí a chodu rodiny. Za další změnu, která přispěla k tomuto trendu, lze považovat i zvyšující se životní úroveň rodin. Mužský příjem přestal být dostačující. Výsledkem byla vyšší zaměstnanost žen, a tak se postupně začali na každodenním chodu rodiny podílet i otcové. Narůstající rodičovská aktivita mužů tedy nebyla nutně a vždy dána touhou otců samotných, ale byla do určité míry vynucena sociálně-ekonomickými změnami. Nároky na otce se v tento moment začaly zvyšovat, neboť z něj stále nikdo nesejmul povinnost být živitelem, Mohlo by se zdát, že s rostoucími nároky se i síla instituce otcovství upevňuje, ale podíváme-li se na faktickou sociální situaci, není tomu tak.

Jak Fafejta (2012) zdůrazňuje důkazem je narůstající počet otců, kteří se nejsou schopni, anebo ochotni starat o děti, popřípadě jim to ani není umožněno. Patrně nikdy v historii euroamerické civilizace nežilo tolik otců bez svých dětí, jako je tomu teď. Zároveň se objevuje naprosto opačný trend – nikdy tolik otců aktivně každodenně nepečovalo o své děti již od narození jako v současnosti. Jsme svědky dvou zcela odlišných procesů, jakéhosi schizmatu otcovství, přičemž toto schizma může procházet i jednotlivými otcí – třeba tehdy, když po rozvodu rezignují na péči o své původní děti, aby se starali o děti, které získávají novým manželstvím (a nemusí to být ani jejich vlastní děti). Navíc nikdy v moderní době nebylo tak sociálně snadné rezignovat na jakoukoli podobu otcovské role a někteří otcové jsou svým okolím přímo vedeni k tomu, aby na své rodičovství ve velké míře rezignovali. Důkazem toho je stav, kdy narůstá rozvodovost a zároveň jsou v drtivé většině případů děti po rozvodu svěřovány do výhradní péče matek – přitom schopnost trestat otce, kteří po rozvodu odmítají platit výživné svým dětem, je poměrně nízká a stejně tak je nízká vůle trestat matky, které otcům znemožňují kontakt s dětmi (Fafejta, 2012, s. 243–244).

Aktivní otcovství

Aktivní otcovství v jeho tradičním smyslu je dobře „známé“. Tatínek vezme o víkendu děti na výlet, zatímco maminka vaří. Nebo vezme syna na fotbal a dceru do zoo. V jistém smyslu bývá někdy za aktivní otcovství považováno i to, že otec investuje většinu svého času do finančního zajištění rodiny, ačkoli je v podstatě doma fyzicky nepřítomný. I tehdy může být chod rodiny zorganizován – nejčastěji matkou – tak, jakoby tam otec byl: co by tomu řekl tatínek, tatínek se bude zlobit apod., píše Iva Šmídová (2008, s. 10).

Podle Fafejty (2012, s. 256) je tradiční, výhradně žitelské otcovství pro muže stále méně akceptovatelné, ale hlavně méně možné – třeba kvůli udržení vztahu s partnerkou. A tak jsou někteří muži tlačeni, aby byli daleko aktivnější v péči o děti, ale jiní od toho mohou být odrazováni a další se ocitají v obou situacích zároveň. Muži, kteří se do výchovy a péče o děti aktivně zapojují, jsou popisováni jako ti šťastnější, zdravější a žijící plnohodnotný život. Proto narůstá počet mužů, kteří nevidí smysl svého života jen v práci, ale i v intenzivnějším zapojení do chodu rodiny. Samozřejmě se toto konstatování netýká všech mužů.

Angažované otcovství

Proměny otcovství v pozdní modernitě s sebou přinášejí i pojem angažované otcovství, jak uvádí například Radka Dudová (2008). Angažovaný otec se zpravidla osobně podílí na vedení domácnosti, na každodenní péči o dítě a aktivně s ním vytváří vzájemný vztah. Termín se používá při označování speciální skupiny otců v rámci rodinné politiky. V širším pojetí je chápán jako přítomnost otce, který nepřebírá úlohu matky, ale funguje společně s ní.

Klára Kubíčková (2003) považuje pojem zaangažovaný otec za přechod mezi tradičním otcem a otcem na mateřské dovolené. *„Zaangažování otcové ... definují svoji roli jako roli někoho, kdo se spolupodílí na výchově dětí a na fungování domácnosti. ... někteří otcové jsou zaangažovaní více a jiní méně, přesto je ale jejich existence dokladem toho, že genderová propast v rodině se uzavírá, byť pomalu. Zaangažované otce najdeme zejména mezi dvoukariérovými rodinami“* (Kubíčková, 2003, s. 2).

Jsou to otcové, kteří se podílejí na povinnostech spojených s péčí o děti, účastní se jejich výchovy, zajímají se o ně a „jsou tu pro ně“, když je jejich děti potřebují. Angažovaní otcové se snaží být svým dětem blízko – emocionálně i fyzicky.

Pečovateľské otcovství

Iva Šmídová (2007) označuje termínem pečovateľské otcovství nejčastěji muže, kteří primárně pečují o dítě, suplují roli matky na mateřské dovolené. Určitými překážkami pro muže rozhodnutého pečovat celodenně o dítě mohou být stereotypní tendence společnosti. Pečovateľství samo o sobě bývá vnímáno jako typicky ženská záležitost, tedy nic, čeho by muži byli schopni. Mužská péče může být i mezi muži samotnými nahlížena jako zženštilá, slabá, muž má být „živitelem“, jeho role se vykonává v práci.

Hana Maříková a Radka Radimská (2003, s. 17-18) konstatují, že muži až do roku 1984 nárok na poskytnutí žádného příspěvku ze systému sociálního nebo nemocenského zabezpečení. Dále uvádějí, že od 1. ledna 1985 do 30. září 1990 měl na pobírání mateřského příspěvku nárok pouze ten muž, který pečoval alespoň o jedno dítě do dvou let jeho věku. Tento muž musel být svobodný, ovdovělý, rozvedený nebo z jiných vážných důvodů osamělý a nesměl žít se svou družkou. Druhou skupinu podle Maříkové a Radimské tvořili ti muži, jejichž manželka nemohla ze závažných důvodů, zpravidla zdravotních, o dítě pečovat. Od 1. října 1990 do publikování studie 2003 měli na pobírání nově zavedeného rodičovského příspěvku nárok všichni muži, nejsou tam již omezení ohledně stavu dotyčného muže, pokud splňovali či splňují zákonem stanovené podmínky. Muži tedy měli nárok na státní příspěvek, ale nebyli na stejné úrovni z pohledu pracovněprávních vztahů. Teprve až zavedením institutu rodičovské dovolené novelou zákoníku práce, která nabyla účinnosti od 1. ledna 2001, byli ženy a muži coby rodiče zrovnoprávněni v nároku na čerpání neplaceného volna ve svém zaměstnání, a tak jsou mužům ve sféře práce garantována stejná práva – stejná ochrana jako ženám-matkám (srov. Maříková, Radimská, 2003).

3.2 Muž v roli partnera

Pokud se podíváme na muže v roli partnera, i zde jsou patrné změny. Dovolím si říct, že nároky na muže mají stoupající tendenci. Když se zeptáme žen, co očekávají od svého partnera, mezi nejčastější odpovědi bude patřit: ohleduplnost, empatie, romantika, finanční zajištění, smysl pro humor a pěkný vztah k dětem (srov. Buss, Barnes, 1986). Priorita těchto požadavků se v čase rovněž mění.

V případě, že jsou partneři bezdětní, bývají role v partnerském vztahu rozděleny rovnoprávně. Oba se stejnou měrou podílí na chodu domácnosti i na finančním

zabezpečení domácnosti. Narození prvního dítěte přináší do života partnerů mnoho změn. Musejí si zvyknout na novou životní situaci, stávají se rodiči, změnám musejí přizpůsobit i svůj dosavadní soukromý a pracovní život. V tuto chvíli velmi často dochází k převratu v představě o ideálním rovnoprávném rozdělení činností, dochází k návratu k tradiční komplementaritě rozdělení rolí. Žena většinou opouští na určitou dobu zaměstnání, zůstává doma s dítětem. Vzhledem k tomu, že většinu času tráví doma, automaticky přebírá takřka všechny domácí práce. Rodina je odkázána na jeden příjem, proto je nyní u muže kladen největší důraz na schopnost finančního zajištění domácnosti. Je to období, kdy se zásadním způsobem mění nejen rozdělení činností, ale dochází i ke změnám názorů na to, kdo by měl co vykonávat. Po odchodu dětí z domu se manželé navrací k dřívějšímu rovnoprávnému rozdělení zřídka (Kuchařová, Haberlová, 2008, s. 49).

3.3 Muž v pracovním prostředí

Postavení žen a mužů na trhu práce se často odvíjí od typického pojetí společenských rolí. Předpoklad je ten, že muž bude živit rodinu a žena se bude starat o děti a domácnost. Toto pojetí se ovšem v dnešní společnosti nevyskytují ve všech případech. Je to způsobeno vzrůstající vzdělaností žen a rostoucím počtem matek „samoživitelek“. Hlavním důvodem je skutečnost, že pro většinu rodin jsou dva příjmy ekonomickou nezbytností, a proto ani tolik nezáleží na tom, kdo z partnerů bude mít příjem vyšší. *„Přesto i v dnešní době mnoho zaměstnavatelů neustále pohlíží na ženy především jako na potenciální matky a bere je pouze tak, že žena pracuje jen z finančních důvodů, a pokud by o finance nešlo, pravděpodobně by do placeného zaměstnání vůbec nechodila“* (Plesková a kol., 2005, s. 17).

Během života se člověk setkává s druhy povolání, která jsou výhradně mužská, nebo výhradně ženská. Existuje také řada povolání, kde jedno pohlaví výrazně dominuje nad druhým. K ženám jsou přiřazovány profese jako učitelka, vychovatelka, uklízečka apod. Mužům naopak náleží profese, jako je horník, stavitel, opravář atd. Každá kultura se v pohledu na jednotlivé profese drobně liší.

Podle statistiky Michaely Kleňhové a Marka Řezanky (2017) je v České republice rozdíl v odměňování mužů a žen druhý nejvyšší v rámci unijních států, hned po Estonsku. Ze statistik vyplývá, že ženy ve věku 35 až 39 let vydělávaly v roce 2015 průměrně 24 tisíc korun měsíčně, o 10 tisíc méně než muži. Nejde jen o vliv diskriminace, ale i o odlišnou strukturu na trhu práce. Ženy totiž častěji vykonávají hůře placené profese. *„Největší rozdíl*

mezi příjmy obou pohlaví vzniká v momentě, kdy se ženy vracejí do zaměstnání po mateřské. Obtížně pak konkurují mužům, kteří svou kariéru nepřerušili“ (Kleňhová, Řezanka, 2017).

3.4 Muž ve společnosti

Mění se role muže je patrná nejen ve vztazích muž – žena, ale i ve společenských oblastech. Ve způsobu komunikace k jiným lidem a rovněž k různým institucím. Muž přestal být jediným živitelem rodiny a od většiny společnosti se očekává, že i manželka bude pracovat a podílet se na ekonomickém chodu domácnosti. Rovněž dostupnost antikoncepce snižuje možnost muže rozhodovat o potomcích.

Podle publikace Aktivní otcovství, kterou editoval Lukáš Sedláček (2008), se ve studiích, které se zabývají rozdílnými rolemi mužů a žen, pracuje s předpokladem, že tato rozdílnost vychází z „přirozené“ dělby práce mezi mužem a ženou. Pomineme-li socioekonomické změny, které se v průběhu 20. století udály, v rozporu s proklamacemi o rovnosti žen a mužů, žijeme ve společnosti, kde přetrvává tradiční obraz „ideální“ matky a „ideálního“ otce. Zatímco matka je osobou, která se zpravidla plně věnuje péči o malé děti, otec se do jejich výchovy zapojuje, až povyroste. Na počátku 20. století zcela nepředstavitelné jevy jsou dnes skutečností: ženy studují a vyučují na univerzitách, zaujímají „mužská“ pracovní místa, objevují se ve vedoucích pozicích velkých i malých firem. Nepřekvapí nás ženy političky, umělkyně, vědkyně, sportovkyně nebo ženy v armádě. Do velké míry se ženám podařilo překonat mnohá tabu a vstoupit na zakázaná území mužů (srov. Sedláček, 2008).

4 Výzkum

„Výzkum znamená proces vytváření nových poznatků. Jedná se o systematickou a pečlivě naplánovanou činnost, která je vedena snahou zodpovědět kladené otázky a přispět k rozvoji daného oboru.“ (Hendl, 2016, s. 26). Pro zpracování údajů k tématu byl zvolen kvalitativní výzkum.

4.1 Výzkumný problém

Předložená práce se zabývá mužskými rolemi, rodinou, jejím vznikem i rozpadem. Když se stane, že se rodina rozpadne, většinou se každý zajímá o to, jaký dopad má rozvod na dítě. O to, jak se mění postavení otce vůči dětem, se moc nemluví. Pravdou ovšem je, že i otec si musí zvyknout na to, že už nevidí své dítě každý den, že se mnohdy stává jen pozorovatelem jeho dalšího života. Jisté je, že musí svůj život po rozvodu přizpůsobit novým podmínkám. Najednou z něj není ženatý muž, ale rozvedený otec. Mění se jeho společenský status, mnohdy má tato situace přímý vliv nejen na osobní život, ale i na ten pracovní. Zejména tehdy, pokud je dítě ve výhradní péči otce nebo v péči střídavé. Musí se naučit dělat věci, které s největší pravděpodobností se svým dítětem před rozvodem nedělal. Musí se přizpůsobit změně, která nastala.

4.2 Cíl a metoda výzkumu

Cílem práce je analyzovat mužské role a charakterizovat současné postavení mužů v rodině. Výzkum se zaměřuje na to, jak muži po rozvodu charakterizují své postavení. Dále se zabývám tím, jak z pohledu otce poznamenal rozvod dětí, jaký mají děti vztah k otci, který zpravidla bydlí mimo jejich bydliště. Co a jak se celkově stalo po rozvodu, s jakými problémy se rozvedení muži setkávají ve vztahu k rodičovství.

V rámci šetření byl proveden kvalitativní výzkum, který umožňuje do hloubky studovat výzkumný problém. „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému“ (Hendl, 2016, s. 46).

Zvolenou metodou výzkumu je polostrukturovaný rozhovor. Michal Miovský (2006) uvádí, že polostrukturovaný rozhovor je zřejmě vůbec nejrozšířenější metodou. Tento typ rozhovoru vyžaduje oproti nestrukturovanému náročnější technickou přípravu. Výzkumník si specifikuje okruhy otázek, na které se bude účastníků ptát. Obvykle je možné zaměřovat

pořadí, v jakém se okruhům věnuje tak, aby tím maximalizoval výtěžnost interview (Mioviský, 2006, s. 159).

Rozhovor v této práci probíhal v časovém rozmezí 40–60 minut. Předem jsem si připravila okruh otázek. V rámci výzkumu bylo osloveno 14 respondentů, rozvedených otců. Nedílnou součástí rozhovoru bylo mé zaznamenávání aktuální situace. Snažila jsem se poznačit si i mimiku dotazovaných stejně jako zvýšení hlasu apod.

4.3 Identifikace respondentů

Po volbě tématu jsem přemýšlela, jakým způsobem získám skupinu respondentů pro svůj výzkum. Tedy rozvedené muže, otce. Nejprve jsem zkontaktovala Ligu otevřených mužů a požádala jsem o možnost provést výzkum mezi jejich členy a příznivci. Po čase se mi ale ozvali, že muži, které kontaktovali, měli obavy, zda by jim to neuškodilo, například v jejich snaze o získání střídavé péče. Měli obavy, že i když bude výzkum anonymní, jde z jejich pohledu o velmi citlivé informace. Proto jsem tedy přes svého známého oslovila zájmové sdružení, které má i v našem kraji a regionu širokou členskou základnu. Vedení této organizace mi umožnilo na jednom z jejich srazů krátce představit můj záměr a zanechala jsem na sebe kontakt. Na krátké prezentaci jsem krátce představila svůj záměr a nastínila okruhy výzkumných otázek a popsala, jakou formou bude výzkum probíhat a že výstupy budou anonymizovány. Do tří týdnů se mi přihlásilo 15 respondentů, jeden z nich později od výzkumu odstoupil.

Skupina respondentů se tedy skládá z členů zájmového spolku, kteří v době svého dospívání sdíleli svůj volný čas ve stejné mládežnické organizaci a i nyní, v dospělém věku jsou jejími příznivci, členy, nebo vedoucími. Pochází z jednoho regionu, Uherskohradištska, i když nyní se někteří z nich již odstěhovali do jiných krajů. Mají různá povolání, rozdílný věk a stupeň dosaženého vzdělání. Ve skupině jsou zastoupeni jak muži, kteří nemají dítě svěřeno do péče, tak i respondenti, kteří mají zkušenost se střídavou péčí.

Jak již bylo výše řečeno, respondenti, kteří se zúčastnili výzkumu, byli muži – rozvedení otcové. Většina dětí je ve výhradní péči matky, jen děti Lud'ka a Jiřího jsou ve střídavé péči. Věkové rozpětí od 30–50 let. Dotazovaní pracují v různých oborech a liší se i stupněm dosaženého vzdělání. Pokud se budeme bavit o počtu dětí, mám na mysli děti, které vzešly právě z rozpadlého manželství. Pro větší přehlednost uvedu tyto základní údaje v následující tabulce.

Jméno respondenta	Věk	Obor profese či povolání	Vzdělání	Počet dětí	Doba od rozvodu
František	43	stavebnictví	střední	2	10 let
Hynek	42	technik	VŠ	2	2 roky
Jakub	49	lékař	VŠ	1	1 rok
Jan	42	kovář	střední	1	10 let
Jiří	45	OSVČ	VŠ	2	1 rok
Luděk	38	redaktor	střední	2	1 rok
Oldřich	48	ředitel	VŠ	2	9 let
Petr	40	IT	VŠ	1	6 let
Vilém	36	projektant	střední	1	2,5 roku
Vratislav	46	lékař	VŠ	2	1 rok
Karel	32	OSVČ	střední	2	2 roky
Petr II	30	učitel	VŠ	1	0,5 roku
Ondřej	42	ekonom	VŠ	1	4 roky
Pavel	40	kuchař	vyučen	2	3 roky

Tabulka č.2: Identifikace respondentů,

4.4 Výzkumné okruhy

Jak již bylo řečeno, byl využit polostrukturovaný rozhovor. Použité otázky měly formu otevřenou, protože jsem potřebovala od respondentů zjistit, co nejvíce informací. Otevřená otázka měla dotázané povzbudit ve sdílení informací vlastními slovy. Cílem bylo zajistit možnost různých směrů rozhovoru. Otázky jsem se snažila formulovat srozumitelně a jasně.

Okruhy otázek byly následující:

- 1) Jaký názor mají otcové na význam rodiny?
- 2) Jak nahlíží na rozpad svého manželství?
- 3) Jak charakterizují postoj dětí k rozpadu rodiny?
- 4) Jak charakterizují svoji roli v porozvodovém uspořádání?
- 5) Jak vnímají svůj vztah s dětmi po rozvodu?
- 6) Jak charakterizují vztah s bývalou partnerkou?
- 7) Jaký druh porozvodové péče by přivítali?

Jednotlivým okruhům výzkumu se věnuje následující kapitola.

4.5 Sběr a analýza dat

Sběr dat probíhal v období květen až listopad 2017. Před zahájením rozhovoru jsem všem dotazovaným srozumitelně vysvětlila účel mého výzkumu a zdůraznila jsem záruku anonymity. Rozhovory byly nahrávány a poté doslovně přepisovány. Text byl potom upraven pomocí otevřeného kódování.

„Kódování obecně nám pomáhá data popsat. Kód je symbol, přiřazený k úseku dat tak, že ho klasifikuje nebo kategorizuje. Kódy mají mít relevanci k výzkumným otázkám“ (Hendl 2016, s. 232).

Při kódování se ptáme: O co tady jde? Kódování provádíme pomocí formálních symbolů nebo anotací.

Podle Jana Hendla (2016, s. 251) je otevřené kódování prováděno výzkumníkem při prvním průchodu daty. Lze jej provádět různými způsoby. Lze kódovat slovo za slovem, odstavce nebo podle celých textů.

Kódování jsem provedla s čistým textem, očištěným od různých zvuků či mezer. Snažila jsem se nalézt jednotné znaky všech rozhovorů. To se podařilo.

Jakmile bylo provedeno kódování, bylo nutné seřadit získané informace do jednotlivých okruhů. Tyto okruhy by měly vznikat na základě vzájemné podobnosti mezi identifikovanými jednotkami. Lze říct, že *„společným znakem nějakého okruhu je tematický překryv, když vyhledáváme pasáže v odpovědích osob, které se týkají stejného tématu“* (Miovský, 2006, s. 221).

4.6 Pozice výzkumníka a etika výzkumu

Výzkum byl realizován jedním výzkumníkem. Pro objektivitu výzkumu může být určující i to, že výzkum realizovala rozvedená žena a pokládala otázky rozvedeným mužům. Jsem si vědoma také možné bariéry při rozhovorech, kdy respondenti můžou tuto skutečnost, tedy rozdílnost pohlaví, a to že jsem rozvedená, vnímat negativně a nemusí být v odpovědích zcela otevření. Proto se snažím přistupovat k výzkumu kriticky, zodpovědně a nezaujatě. Na druhou stranu zkušenost s rozvodem na straně výzkumnice umožňuje cíleně klást otázky. Tyto skutečnosti je třeba mít na paměti při interpretaci dat.

5 Kódování a interpretace dat

Jak již bylo v minulé kapitole napsáno, v rámci kódování jsem se pokusila nalézt shodné znaky provedených rozhovorů. Tyto znaky jsem seřadila do jednotlivých kategorií – okruhů. U každého okruhu jsem rovněž doplnila kódy, které jsem definovala. Bylo nalezeno celkem 7 kategorií. Ty si nyní představíme.

5.1 Okruh č. 1: Význam rodiny

Kódy: zklamání, smutek, vztek, naděje, bezpečí.

Zajímalo mě, jak respondenti vnímají rodinu, zda je pro ně důležitá a co od ní očekávají. Obecně by se dalo říci, že s rozpadem rodiny jsou více smíření respondenti, kteří jsou rozvedení již několik let, anebo ti muži, kteří mají v současné době nový vztah.

Respondenti se vesměs shodli, že rodina je pro ně velmi důležitá, považují ji za svazek, který by měl mít pevné základy, a jednotliví členové rodiny by měli mít pocit zázemí, lásky a opory. Většina odpovědí je emotivních, pouze Vratislav přistupuje k rodině poněkud pragmaticky.

„Rodina? Socioekonomický svazek. Ne, vážně. Je to přeci základní společenství, ve kterém fungujeme, a pokud to беру jako pojem, tak domov.“

(Vratislav)

Co se týče rodiny, ve které respondenti vyrůstali, pouze dva z nich zmínili, že v jejich pojetí rodiny má i toto kritérium svůj význam. Ovšem pro každého jinak. Oldřich vyrůstal v úplné rodině a hodnoty z ní si nesl do svého života.

„Rodina pro mě znamená úplně všechno. Teda je to asi nejdůležitější v mém životě. To, co mi dává smysl. V práci jsem neustále ve stresu a domov, to je pro mě rodina. V těchto hodnotách jsem byl vychováván.“ (Oldřich)

Oproti tomu Vilém vyrůstal v neúplné rodině a sám je zklamán z toho, že jeho syn se ocitl ve stejné situaci. Lítost a zklamání jsou zde patrné. *„Vyrůstal jsem v neúplné rodině. Otec od mámy odešel, když jsem byl ještě malý. Moc si ho nepamatuji, ani se s ním nestýkám. Rodina je proto pro mě vším. Mrzí mne, že syn dopadl stejně jako já. To si nikdy neodpustím, že jsem dovolil, aby to tak dopadlo. Syna jsem zklamal.“* (Vilém)

Výčitky svědomí jsou znát i z odpovědi Luďka.

„Rodina pro mě znamená hodně, bohužel se mi nepodařilo ji udržet pohromadě, ale co už naděláte, život je takový.“ (Luděk)

Patrná hořkost a zatrpkllost je slyšet i z odpovědi Jiřího. Smutek je patrný, možná je to dáno tím, že od rozvodu uběhl teprve rok, Jiří se s danou situací ještě nezvládl smířit.

„Snažil jsem se rodinu udržet, znamenala pro mne hodně, ale nebylo to možné. Jinak pro mne znamená zázemí, spokojenost, vzájemnou toleranci – oporu.“ (Jiří)

Smíření se s rozpadem manželství a zároveň naděje na to, že další pokus dopadne dobře, jde vycítit z odpovědi i patrného úsměvu Petra. Ten se v době rozhovoru chystal na svatbu se svojí současnou partnerkou. Zároveň se těšil na další dítě, které s ní čekal.

„Rodina je pro mě velmi důležitá a jsem rád, že jsem dostal druhou možnost ukázat, jak moc. Věřím, že tentokrát vše dopadne dobře a budu moci být hrdý na to, že mé dítě bude vyrůstat v úplné rodině.“ (Petr)

Naději lze rozpoznat i z odpovědi Karla, který sice s novou partnerkou dítě ještě nečeká, ale mají jej v plánu.

„Rodina je opora a zázemí, poprvé se mi nepodařilo ji udržet, věřím, že napodruhé to vyjde.“ (Karel)

Naopak Ondřej se zklamal natolik, že nemá zájem vytvářet novou rodinu ani mít další děti. Je přesvědčen, že rodina není pro něj a že nakonec je mu vlastně lépe samotnému.

„Rodina je důležitá jen pro některé jedince, já jsem rodinu měl, rozpadla se a asi to tak mělo být. Nejsem asi rodinný typ a nějak mi to nevadí.“ (Ondřej)

Jan již má v novém vztahu dítě, syna. Z předchozího manželství má dceru a to se prolíná do jeho vnímání rodiny. Věří, že tentokrát to vyjde a rodinu udrží pohromadě.

„Rodina je pro mě úplně všechno, se synem si vlastně nahrazuji ztracený čas s dcerou. Je to tak. Snad už jsem se poučil ze svých chyb a doufám, že současná partnerka je se mnou spokojená, ale to byste se musela zeptat jí.“ (Jan)

František považuje za svoji rodinu hlavně tu, ze které pochází, za rodinné příslušníky bere matku a otce.

„Co je to rodina? To je těžká otázka, ale tím, že se mi vlastní rodinu nepodařilo naplnit, tak stále patřím do rodiny svých rodičů. Syn se mnou nechce trávit moc času, tedy nevnímám rodinu ve vztahu k němu.“ (František)

Pro Jakuba je rodina zejména jistotou. Již má novou rodinu, ale se svou bývalou ženou má dobrý vztah. Z jeho odpovědi je to patrné.

„Rodina je mou nedílnou součástí, a to vlastně obě mé rodiny, obě partnerky se na mne myslím mohou spolehnout, pokud něco potřebuji, a stejně tak obě děti.“ (Jakub)

Petr II vnímá rodinu podobně jako František, je rozvedený půl roku, takže je vše ještě čerstvé. Rodina je pro něj jistota, kterou nachází zejména u rodičů. S bývalou manželkou spolu byli krátce, než zjistili, že to nepůjde. V podstatě ji jako součást rodiny nebere. Mají spolu dceru, které je rok.

„Rodina je pro mne matka, otec, sourozenci a moje dcera. Nikoho jiného do tohoto svazku zatím nepotřebuji.“ (Petr II)

Pavel vnímá rodinu jako lidi a rovněž místo.

„Rodina je jistota, bezpečí, místo, kam se člověk rád vrací a těší se tam.“ (Pavel)

5.2 Okruh č. 2: Rozpad manželství

Kódy: vina, sebelítost, zatrpkllost, nenávisť, odpuštění.

Většina respondentů se shoduje, že návrh na rozvod vzešel ze strany partnerky. Jen Jakub a Hynek přiznávají, že prvotní impuls přišel od nich.

„Myslím, že jsem to poprvé otevřel já. Exmanželka nebyla proti. Vyplývalo to.“ (Hynek)

Jako důvod rozpadu manželství uvádí nefungující vztah. Nelituje. *„Nelituji. Proč žít v nefungujícím vztahu, trápit se? Hodně jsem přemýšlel, zda udržet nefungující vztah pro dobro dětí. Zvážil jsem všechna pozitiva i negativa... a uvědomil si, že nejlépe nám všem bude, když budeme od sebe. V klidu, bez křiku, bez stresu. Nebylo to jednoduché.“ (Hynek)*

Jakub byl, stejně jako Hynek, iniciátor rozvodu. Jednoduše přiznává, že se zamiloval. Zároveň dodává, že posledních pět let manželství bylo jen naoko. Kvůli dceři. *„Ten rozvod byl iniciován z mé strany, po letech jsem se opět zamiloval. Dohodli jsme se více méně bez problémů, neb většinu věcí jsme již rozdělených měli a bydlení také. Ženě a dceři zůstal dům, ve kterém jsme společně bydleli, já si nechal byt.“ (Jakub)*

Jiří je přesvědčen, že první impuls k rozvodu přišel od manželky, nicméně pomalu jedním dechem dodává, že i on má na rozpadu manželství svůj podíl viny. Uvádí, že kdyby šlo vše vrátit, choval by se jinak.

„Méně bych pracoval a víc se rodině věnoval, v začátku podnikání jsem byl opravdu více v práci než doma a krom společných dovolených jsem byl s rodinou velmi málo. Ale jestli by to nějak pomohlo, to netuším.“ (Jiří)

Nicméně doba před rozvodem byla už k nevydržení.

„Důvodem rozvodu, nebo tedy spíš první kapkou, byla nevěra, na kterou jsem ženě přišel. Od té doby jsme se prostě už jen hádali.“ (Jiří)

Jan ví, že jeho manželství nebylo dokonalé, ale sám by návrh na rozvod nepodal. Dnes už je se situací smířený a je rád, že to vše tak dopadlo, protože teď má novou rodinu a zatím je vše v pořádku. Kdyby se měl poučit ze svých chyb, byl by trávil s rodinou více času.

„Nepracoval bych tolik, dnes pracuji mnohem méně, a věnoval bych se víc rodině, společnému času. Měl jsem kovařinu jako svatý grál a rodina byla trochu na druhé koleji a to vedlo k tomu, že se moje bývalá žena upnula jinde. Jenže to už dneska zpět nevezmu, a vlastně už bych ani nechtěl.“ (Jan)

František již rozvodu nelituje, hodně přemýšlel o tom, proč k němu došlo, Nejpravděpodobnějším důvodem se mu jevilo to, že nebyli s manželkou rovnocennými partnery. Měl pocit, že manželka nevěří, že něco dokáže. Postupem času se začal cítit jako nemehlo a přestal se snažit dokazovat, že spoustu věcí umí.

„Můžu se pouze domnívat, co za tím vším bylo. Manželka mne vnímala jako nespolehlivého, nevyhovoval jí náš sexuální život, měla asi jinou představu o tom, jak by měla být v životě zabezpečená. Z jejího pohledu mi všechno trvalo příliš dlouho. Byl jsem přímo koulí na její noze. Musela mne do všeho strkat, všude tahat. Dovolenu zařizovala ona, vařila zásadně ona, dala mi oškrábat brambory a za chvíli mi to vytrhla z rukou, že si to udělá sama a lépe. Z mého pohledu se neuměla o práci rozdělit. Vnímala to tak, že jsem budižkničemu a nejlíp umí všechno ona.“ (František)

Rozdílné povahy považuje za důvod k rozvodu Petr. On byl vždy uzavřený, a možná proto mu imponovalo, že partnerka byla pravý opak. Ráda se bavila, bylo jí všude plno a postupem času jí Petrova klidná povaha začala vadit. Rozdílné názory na trávení volného času se projevovaly velmi často.

„Jsme každý jiný, ona extrovert, spousta přátel, večírky, společenský život, a já tichý introvert. Pokud mám volno, jdu rád na výšlap do přírody, na ryby. Asi přišla na to, že se mnou to nevyhrála, a našla si někoho lepšího. Bez ohledu na to, že jsme měli spolu dceru.“ (Petr)

Luděk za jednu z příčin rozpadu manželství považuje nedostatek komunikace. Rozvodu lituje, nebyl sice úplně jeho strůjcem, ale i tak je mu jasné, že nikdy není chyba jen na jedné straně. Je rád pouze za to, že neshody s manželkou neodnesly děti.

„Kdybych mohl něco změnit, určitě bych se snažil o lepší komunikaci, byl více tolerantní a určitě i více pomohl s dětmi, člověk zjistí, co to dá práce, až když se o ně musí starat sám.“
(Luděk)

Nedostatek komunikace byl jedním z důvodů rozvodu i u Oldřicha. Tento svůj nedostatek si uvědomuje, nicméně dodává, že neochota komunikovat byla i ze strany bývalé partnerky. Sám se poučil a v novém vztahu se snaží řešit vše hned.

„Se současnou partnerkou se snažíme i malou neshodu vyřešit hned. Jak se říká, nenechávám věci „vyhnít“. A i když mám náročnou práci, tak se snažím oddělovat ten prostor. Práce a rodina. Rodina, to je pro mne to „svaté“. Práce je jenom práce, i když mne baví. Není to pro mě to nejdůležitější v životě. Netahám problémy domů. Tam je, jak se to říká, ta oáza klidu. A dřív jsem se taky snažil to oddělovat, ale asi mi to nešlo tak dobře.“ (Oldřich)

I v případě Vratislava byla, dle jeho názoru, iniciátorem rozvodu manželka. Nicméně žádost o rozvod podal nakonec on. Zpětně vidí, že problémy začaly již tři roky po svatbě. Neustálé požadavky manželky na rovnocenné rozdělení domácích prací a starání se o děti gradovaly. Rovněž nelibost manželky vůči Vratislavovým přátelům nepřidávala na situaci. Nakonec se Vratislav odstěhoval.

„Našel jsem si podnájem hned vedle a začal být zoufalý. Nešlo se s ní domluvit, přemýšlel jsem již, že vezmu práci v USA na klinice, se kterou jsem spolupracoval na výzkumu, protože jsem neviděl řešení. Nechtěla mi dávat děti, a dodnes nevím, co bylo jejím cílem.“
(Vratislav)

Manželce nechal veškeré finanční výhody. Situace se změnila, když si Vratislav našel novou přítelkyni. Tehdy manželka obrátila a chtěla jej zpět. Vrátil se tedy, ale ne nadlouho. Nakonec se opravdu odstěhoval. Nelituje, ale myslí si, že manželka ano. Trochu mu vadí, jak ho vnímá rodina bývalé manželky. Nakonec je to on, kdo může za rozpad manželství.

„Samozřejmě nikdo nehledí, jak to bylo předtím, exmanželka prezentuje jen to, že jsem je opustil kvůli mladší. A já bych je neopustil, žil bych s nimi nadále, ale nesměly by být každodenní žárlivé a hysterické scény.“ (Vratislav)

Rozvod u Ondřeje byl vyústěním neshod a hádek, které byly na denním pořádku. V podstatě si již před rozvodem žili oba manželé svůj život. Původní záměr, zůstat spolu kvůli dítěti, se nezdařil. Manželka si našla nového přítele, se kterým chtěla tvořit novou rodinu. Ondřej přiznává, že to přivítal, ulevilo se mu.

„Jsem rád, že to tak dopadlo, vím, že nejsem člověk, který by se v budoucnu chtěl ženit a opakovat stejnou chybu. Nejsem rodinný typ, bohužel, nebo bohudík.“ (Ondřej)

Jakub je rovněž se situací smířený. Jen nahlas uvažuje o tom, že kdyby se začal ještě dávno před rozvodem chovat jinak, možná by k němu ani nedošlo. Samotný rozvod byl jen vyústěním neudržitelné situace.

„Nelituji rozvodu, ten už byl jasným vyvrcholením mezi mnou a bývalou ženou. Čeho lituji, je, že jsem se měl asi před těmi pár lety více snažit, a možná to vše mohlo být jinak. Na druhou stranu, teď mám novou fungující rodinu a za tu jsem nesmírně vděčný.“ (Jakub)

Co se týče poučení se z chyb, má v tom také jasno.

„Co bych změnil? Asi klidnější a lepší komunikaci, ale to bylo dané asi i mládím. A jako každý lékař bych vám asi řekl, méně času v práci, více času s rodinou. Tak už jsem se snad z těchto chyb poučil a snažím se je neopakovat.“ (Jakub)

Pavel tvrdí, že rozpad manželství zavinił on. Svým nezájmem a koníčky. Zpětně přiznává, že vždy dal přednost svým koníčkům a kamarádům před rodinou. Nediví se, že manželka podala žádost o rozvod. Dnes už má manželka i on rodinu novou. Pavel se snaží vyvarovat chyb, které dělal, ale není to pro něj jednoduché.

„Vždy jsem byl tak trochu sobec. Moje koníčky mi zabíraly vždy moc času, což mi bývalá manželka vyčítala. Tenkrát jsem to bral jako moje omezování, dnes už vím, že to bylo jinak. Nové rodině se snažím věnovat více času, ale často se přistihnu, že bych byl raději jinde. Rodiče mne vychovali jako jedináčka, vždy jsem měl spoustu zálib a kamarádů. Možná, že i tento fakt zde hraje svoji roli.“ (Pavel)

Petr II neskrývá svoji zášť vůči bývalé manželce. Podle jeho tvrzení dělal vše vždy tak, aby byla spokojená. Nestačilo to.

„Vzdal jsem se všeho, kamarádů, koníčků, a stejně to nestačilo. Pořád říkala, že jsem jí zničil život. Ke všemu byla strašně žárlivá. Nechtěla ještě dítě, byla mladá, ale to ji neospravedlňuje. Podala žádost o rozvod s tím, že už nevydrží moji přítomnost.“ (Petr II)

Vilém je rozvedený 2,5 roku. Iniciátorem rozvodu byl on. Nelituje.

„Litoval jsem, nyní nelituji. Dost dlouho jsem si říkal, že to byl ukvapený krok, hlavně kvůli synovi. Bývalá manželka mě přemlouvala, plakala, prosila, ať neodcházím. Když pochopila, že s ní už nechci žít, byla vzteky bez sebe, vyhrožovala mi. Jsem rád, že už spolu nežijeme.“ (Vilém)

Když se ohlédne a popřemýšlí o tom, zda by něco změnil, má v tom jasno.

„Není, co bych změnil. Kdybych nepoznal exmanželku, neměl bych syna. Není to teď lehké, ale celé mě to posílilo.“ (Vilém)

5.3 Okruh č. 3: Postoj dětí k rozvodu

Kódy: starost, výčitky, snaha, pomoc.

Nejen vnímání respondentů, ale i vnímání rozvodové situace dítětem nebo dětmi je zde důležité. Věřím, že to, jak dítě vnímá danou situaci, má vliv na to, jaký vztah má otec s dítětem po rozvodu. Aspoň tedy ze začátku, než si dítě na danou situaci zvykne.

Luděk přiznává, že rozvod nesla jeho dcera těžce. I teď je mu smutno, když si na to vzpomene. Syn byl ještě malý na to, aby to nějak řešil.

„Řekl bych, že dcera to nesla hůře, asi je to dané i tím, že už je jí pět. Syn to tak moc nevnímal, ale také si párkrát posteskl. Nevím, asi tak jako každé děti, nikdy z toho nemají radost. Moc pomohlo, když jsem si s dcerou sedl a prostě jsem jí to vysvětlil. Že to, že jdeme s maminkou od sebe, neznamená, že bychom je neměli rádi. Měla spoustu dotazů a když jsem na ně odpověděl, vypadala spokojeně.“ (Luděk)

Dotazy dcery typu, proč už je nemá rád, byly nejhorší. Těžko se mu odpovídalo tak, aby neublížil. Měl na manželku vztek, ale nechtěl jej obracet proti dceři.

„Měl jsem sto chutí povědět, že já maminku rád mám, ale ona mne už ne, ale věděl jsem, že tuhle odpověď jí říct nemohu. Tak jsem pověděl, máme se rádi, ale jen už jako kamarádi, co mají něco společného, co je pro ně moc důležité, a to jste vy dva s bráchou.“ (Luděk)

František je rozvedený již deset let. Jeho syn byl malý. To s sebou nese i fakt že si František nemohl vytvořit se synem vztah, který by si on pamatoval. Rovněž snaha manželky odstříhnout otce ze synova života zde hrála roli. Ihned po rozvodu se odstěhovala s novým přítelem, a František tedy neměl moc možností se synem být tak, jak by si představoval.

„Faktický rozpad rodiny proběhl v synových dvou letech. Tím pádem byl silně ovlivněn svou matkou a její neustálou snahou o vytvoření nové rodiny. A to bylo několik pokusů.“

Takže se musel vyrovnávat se spoustou traumat a to se přeneslo i do jeho vztahu ke mně. Náš společný vztah se synem jsem musel těžce budovat, ale nyní je o to pevnější.“
(František)

František je přesvědčen, že synovy problémy jsou důsledkem rozvodu.

„Myslím, že syn nesl rozvod špatně. Myslím si, že tam je příčina některých jeho osobnostních problémů. Stal se uzavřený a už ve dvou letech se začal do sebe uzavírat. Určitě to špatně nesl a znamenalo ho to. Dřív byl veselé a radostné dítě a jako malý prožíval strach ze ztráty a nejistoty. A to se musí odrazit na osobnosti. Zpočátku byly ze strany matky špatně nastaveny mantinely pro syna, co může a nemůže, všechno mu dovolovala a já mám málo času, abych to změnil. No, syn z mé výchovy občas nadšený není. Jsem přísný.“ (František)

Jakubova dcera se doposud s rozvodem nesmířila. Nesouhlas s rozdělením rodiny dávala hlasitě najevo v době rozvodu a i teď jsou výčitky velmi časté. Je jí 15 a rodiče jsou od sebe rok. Jakub ví, že tato situace nenahrává vztahu mezi dcerou a jeho novou partnerkou. Nicméně doufá, že je tento stav jen dočasný a že se dcera brzy přizpůsobí a začne novou rodinu vnímat jako svoji.

„Současná partnerka se snaží s mou dcerou vycházet, ta jí to ovšem nijak neusnadňuje. Dcera jí nedokáže prozatím odpustit, že jsem se kvůli ní odstěhoval z domu. I když věděla, že s bývalou ženou jsme jen už přátelé, nesrovnala se s mým odchodem, prozatím.“ (Jakub)

Janova dcera měla v době rozvodu 12 let. K neradostné situaci se přidaly ještě dceřiny výkyvy nálad, související s pubertou. Jan přiznává, že jí tuto situaci ani on ani manželka neusnadnili. Dnes toho lituje.

„Dcera to v té době nesla velmi těžce, je to už moc dlouho. Nicméně vím, že jsme jí to moc neusnadnili tím handrkováním, a je mi to líto. Ona měla v té době co dělat sama se sebou, hormony se bouřily a nevěděla, jak dál. Kdybych to mohl vrátit, choval bych se jinak. Možná i toto přivedlo dceru k tomu, že si zvolila jako domov Ameriku. Žije tam již několik let.“ (Jan)

Petr přiznává, že jeho dcera nesla rozvod těžce. Nepříspělo k tomu ani to, že v té době na ni její matka tlačila, aby za otce přijala jejího nového partnera. Nevěděla komu věřit a jak se chovat. Viníka našla v otci, který se měl stěhovat. Dnes má o rozvodové situaci jasno.

„Každý by si měl při rozvodu sáhnout do svědomí a měl by mít maximální snahu o co nejsmírnější řešení. Děti nejsou věci. A když už přijdou o možnost harmonické rodiny, tak

by se rodiče měli snažit domluvit. Dítě není majetek. A starat by se o něj měli oba dva, každý podle svých možností a schopností.“ (Petr)

Oldřich má z předchozího vztahu dvě děti. Na dobu rozvodu nerad vzpomíná. Ví, že děti trpěly. On za to tehdy cítil nenávist vůči manželce.

„Mé děti tu situaci nesly velmi těžce. A to je už dávno, ale pamatuji si to. Dcera byla plačtivá a syn ke mně nechtěl. Zkraje. Jako by to byla moje vina, že se s matkou odstěhovali. A to jsme se oba snažili, aby to bylo pro ně co nejlehčí. Snažili jsme se řešit i spory mimo ně. Když nebyly doma. Nechci se k tomu vracet.“ (Oldřich)

Vratislav dává najevo svoji zahořklost. Jeho rozvod se táhl skoro tři roky. Po celou tu dobu štvála žena děti proti němu. Dokonce na něj podala trestní oznámení pro podezření ze zneužívání dcery. Než došlo k prošetření, neviděl své děti 11 měsíců. Bývalá manželka dosáhla svého, dcera ho přestala jako otce úplně vnímat. Syn je mladší a méně ovlivnitelný. Doba rozvodu byla krutá, hlavně pro děti. Toho je si Vratislav vědom. Co si pamatuje, snažil se vždy být co nejvíce s dětmi.

„Předtím byl můj vztah s dětmi určitě lepší. Tím, že bývalá byla kariéristka, tak jsem s dětmi trávil snad veškerý volný čas. Po odluce jsem je neviděl vůbec a teď na základě rozhodnutí soudu se vídám alespoň se synem.“ (Vratislav)

Ondřej se vždy snažil být se svým synem spíše kamarád. V době rozvodu měl syn pět let. Vyrůstal v prostředí, kde se rodiče neustále hádali. Když si partnerka našla nového přítele, přilnul syn i k němu. Ondřej na tom nevidí nic špatného. Bere to jako fakt a je rád, že je syn v klidu.

„Myslím, že neumím moc vychovávat. Proto jsem byl vždy synovi spíše kamarádem. Dnes je mu 9 a je to tak i nadále. Vyhovuje mi to a doufám, že i jemu.“ (Ondřej)

Karel má z předchozího vztahu dvojčata, kluka a holku. V době rozvodu měly děti 2 roky, takže situaci nevnímaly. Karel vzpomíná, jak děti koupal a uspával. Byl to jeho rituál a radost. Celý den byl v práci a večery s dětmi si užíval.

„Pamatuji si na tu radost, kterou jsem zažíval s dětmi. Radoval jsem se z každého jejich pokroku a z každého úsměvu. Zároveň jsem cítil výčitky, že jsem s nimi tak málo. Bylo to však nutností, musel jsem vydělávat peníze.“

Dcera Petra II má nyní rok, takže rozvod nijak nevnímala. Petr je však přesvědčen, že svým způsobem jistě trpěla, a to vše vinou své matky.

Pavel má dvě děti, v době rozvodu měly 8 a 10 let. Nikdy neměly s otcem blízký vztah, a tak i rozvod prožívaly, dle Pavla, velmi vlažně. Možná se jim i ulevilo, protože doma přestaly věčné hádky a výčitky.

Jiří při zpětném pohledu konstatuje, že děti byly v šoku, ale měl vždy pocit, že se jim i ulevilo.

„Myslím, že to pro ně bylo těžké, tak jako pro všechny děti, ale posléze jsem pozoroval, jak se jim ulevilo, že už denně nedochází k hádkám a věčnému handrkování. Na dvě domácnosti už si podle mne také zvykly.“ (Jiří)

Vilém má syna, nyní má 8 let. Dle jeho názoru se syn doposud s rozvodem doposud nesmířil.

„Syn to vzal špatně. Zatím se s tím nevyrovnal. Věřím, že až bude mít víc let, situace se zlepší.“ (Vilém)

Vždy spolu měli pěkný vztah, staral se o něho, snažil se ho rozvíjet.

„Před rozvodem byl náš vztah lepší, ale je to jen tím, že jej exmanželka proti mně navádí. Napadlo mě to udělat také, ale odnesl by to jen syn. Trávili jsme spolu téměř všechnen volný čas. Chybí mi to.“ (Vilém)

5.4 Okruh č. 4: Porozvodové uspořádání

Kódy: střídavá péče, nepochopení, souhlas, problémy, neochota.

Respondenti nemají děti ve své péči a vlastně jen 3 mají stanovenou střídavou péči. Vratislav v době rozhovoru podal žádost o nové uspořádání – chce střídavou péči u syna.

„Čas, který trávím se synem, mi nestačí. Dceru jsem na přechodný čas ztratil, je pod vlivem své matky, musím počkat, až bude dospělá a udělá si zpětně svůj názor. Co se týče syna, chci střídavou péči. Neřešil bych to tak, ale bývalá dělá neustále problémy se stykem se synem, nedodrží ani to minimum od soudu a mám i strach, že její manipulace se může projevit i na synovi. Dala si programový cíl, že mne zničí, a dělá to přes děti. Nejsm nějaký zastávce rovnosti a střídavé péče, ale já nemám jinou možnost. Bydlíme ve stejném městě, takže střídavá péče by nebyla problém pro syna. Jiné by to ovšem bylo, kdyby bývalá žena bydlela někde jinde. To je střídavá péče náročná především pro děti a o ty by mělo jít především. Mělo by to být v jejich zájmu a já si myslím, že synovi jenom prospěje, když bude alespoň polovinu měsíce v normálním prostředí bez manipulace.“ (Vratislav)

Oldřich tvrdí, že rozvod samotný byl pro děti velkou zátěží, takže se s manželkou snažili o bezproblémové uspořádání dětí po rozvodu. Soud stanovil, že otec bude mít děti každý druhý víkend. To se sice dodržovalo, ale jakýkoliv jiný čas s dětmi byl problém. Dnes již bydlí v blízkosti bývalé manželky.

„Máme to k sobě asi 30 minut pěšky. No, hned po rozvodu, tedy první 2 roky, bývalá partnerka i s dětmi bydlela asi 25 kilometrů daleko. Tak to bylo složitější. Měli jsme k sobě dál. Myslím s dětmi. Možná to tak i chtěla. Odstěhovala se za novým partnerem. S víkendy sice nebyl problém. Domluvili jsme se, netrvala na přesně vymezeném čase od soudu, ale děti byly nejisté. Nechtěly ke mně a pak zpátky k matce. Byly ještě malé. Teď je to lepší. Děti za mnou můžou i zajít, kdykoliv v týdnu. Když něco potřebují. Nebo jen tak.“ (Oldřich)

Oldřich nikdy neuvažoval o střídavé péči. Myslí se, že to není pro děti dobré.

„Ne, že bych střídavou péči nezvládl po té praktické stránce. Myslím si spíš, že děti potřebují ten jeden domov. To, co jsme jim s bývalou vzali. I tak to pro ně muselo být těžké. Najednou byly s mámou a mne vídaly jen občas. A teď ještě by se měly stěhovat každých 14 dní. Neumím si to představit. Jak bych jim to vysvětlil, že teď jsou doma u mne a pak budou u mamky? Nevím. Nechtěl bych to kvůli nim.“ (Oldřich)

Rovněž Petrovi byla soudem stanovena doba s dítětem na jednou za 14 dní. Poslední rok je však tato doba nad rámec stanovený soudem. Není výjimkou, že dcera chodí přes týden a někdy i přespí. Petr to přičítá i tomu, že bývalá manželka přestala mít snahu nahradit Petra jako otce novým partnerem.

„Teď už je to na domluvě. Zkraje po rozvodu s tím bývalá dělala problém. Chtěla dceři vnutit svého nového partnera jako otce, takže si myslela, že čím míň se s ní budu stýkat, tím lépe. Už ji to přešlo. Naštěstí.“ (Petr)

Petr je rozveden již 10 let, jeho dcera měla v době rozvodu 12 let, Petrovi byl rovněž stanoven čas s dcerou na jeden víkend za 14 dní. Petr nebyl s výsledkem soudu spokojen, chtěl dceru do své péče. Dnes přiznává, že to bylo pouze ze zlosti.

„Můj rozvod byl docela emocionální, a to spíše zejména kvůli dceři. Chtěl jsem ji do péče a to mi dodnes manželka nechce odpustit. S odstupem času vím, že to byla z mé stany blbost. Byl jsem v té době našťvaný, že mě podvádí, a chtěl jsem jí to vrátit. No, naštěstí už je to dneska za námi a jsme přátelé. Jinak dceru jsem vídal jednou za 14 dní o víkendu.“ (Jan)

Syn Františka měl v době rozvodu dva roky. František přiznává, že vše ohledně rozvodu nechal na bývalé manželce. Je přesvědčen, že by se stejně ničeho nedomohl, stát v těchto situacích, dle jeho mínění, nadržuje matkám. Jedním dechem však dodává, že neměl nějak na výběr i kvůli tomu, že byl syn malý a matku potřeboval více.

„Syn se dostal do péče matky, snad je to tady zvykem. Zpočátku, když byl malý, jsme se střídali, matka se synem trávila tak 60% času, já tak 40% času. Tedy když ještě nechodil do školy. Bydlel jsem částečně u rodičů, částečně na podnájmu a syna jsem brával ve svém vymezeném čase k našim. Pomáhali mi s ním. No, po jejím odstěhování z města do okolní vesnice asi 15 kilometrů od našeho města se tento poměr radikálně snížil a vídal jsem syna už jen 4 dny v měsíci. Asi to bylo i tím, že si našla nového partnera a měla s ním dítě. Prostě chtěla jinou rodinu a já tam byl nadbytečný. A tento poměr je stále, když to přepočítám, tak je to asi 26 dní, které jsou její, k mým 4 dnům v měsíci.“ (František)

Luděk má děti s bývalou manželkou ve střídavé péči. Má dceru, která má pět let, a tříletého syna. Rozvod proběhl formou dohody a taky na uspořádání vztahů s dětmi se rodiče domluvili. Jelikož bydlí ve stejném městě, nebyla střídavá péče problémem.

„Ten rozvod byla vzájemná dohoda dále neudržitelného vztahu. Manželka si našla jiného „živitele“, jak mu s oblibou říkám. Já jsem byl třetí kolo u vozu, což jsem odmítal. Naštěstí jsme to ustáli alespoň v tomto ohledu podle mne dobře, já nechal k dispozici dům, který do budoucna bude patřit dětem, a jinak jsem se prostě domluvil na ostatním, celkem bez problémů. Střídavou péči jsem chtěl já, abych si děti mohl užívat, a manželka nakonec souhlasila. Navíc, i když mám děti já anebo ona a cokoli se stane, například onemocní, vyjdeme si, dle časových možností, vstříc.“ (Luděk)

Luděk si myslí, že si děti za rok trvání tohoto uspořádání už zvykly. Zvykly si i na to, že u maminky je strýc, a tak ho i oslovují.

„Přijde mi, že po roce už si na režim střídavé péče zvykly, možná to je i díky tomu, že si vzájemně s bývalou ženou neházeme klacky pod nohy a naopak děláme vše pro to, aby byly děti spokojené. Neříkám, že je to vždy perfektní – to určitě ne, ale hodně krát alespoň já odsunu své pocity stranou a hledím hlavně na děti.“ (Luděk)

Jirí má své děti ve střídavé péči. Je rád. Rozvod byl vyvrcholením všech neshod, manželka původně o střídavé péči nechtěla ani slyšet, ale nakonec si dala říct. Snad v tom hrálo roli i to, že si našla nového přítele.

„Ten rozvod byl dost emocionální a já jsem byl rád, že se mi podařilo dosáhnout střídavé péče. Žena se tomu dost bránila. Jinak majetkově to bylo dost jednoduché, protože jsme měli předmanželskou smlouvu, to byla asi pro ženu další rána, neb nedostala zřejmě tolik, kolik si představovala.“ (Jiří)

Podle Jiřího vše dobře fungovalo, ale teď se to nějak pokazilo. Vinu přikládá manželce a jejímu příteli. Zvažuje, že podá žádost na svěřeni dětí do výhradní péče.

„Střídáme se po týdnu a mně to vyhovuje, ale jak říkám, vše se teď asi bude muset znovu přehodnotit. Nový partner manželky je dosti prudký a já uvažuji o tom, že zažádám o plnou péči. Zvláště pokud moje bývalá žena bude i nadále pokračovat v očkovaní dětí proti mně a nucení jim nového partnera jako jejich otce.“ (Jiří)

Jakubova dcera má, jak již bylo výše řečeno, 15 let. V době rozvodu byla svěřena do péče matky, Jakub ji měl mít každých 14 dní o víkendu. O střídavé péči nikdy neuvažoval, vzhledem ke své práci a časovým možnostem.

„Střídavá péče mne nenapadla, ani nevím, jak bych to i vzhledem ke své pracovní vytíženosti a pravidelným nočním stíhal. Nevěnoval bych dceři dostatek času a pozornosti. Před rozvodem jsme se dcery ptali, jak by si to představovala, a ona sama navrhla jednou za 14 dní. Je pravda, že se potkáme i mezi tím a občas ji někam zavezu, když je potřeba.“ (Jakub)

Jakubovi je na jednu stranu líto, že dceru nevidá každý den, a na druhou stranu je rád, že tomu tak je. Vzhledem k jejímu pubertálnímu období a napjatým vztahům mezi dcerou a přítelkyní si myslí, že tak je to asi nejlepší.

„Býval jsem s dcerou každý den, a tak se mi pochopitelně stýská. Na druhou stranu v tomto pubescentním období to zase tak špatné není. Pokud něco potřebuje, ozve se a jinak tatínka zkrátka ignoruje. Víkendy se snažím přizpůsobit přáním dcery a беру ji třeba na nákupy, do kina. Je pravda, že většinu času toho víkendu trávím jen s dcerou, bez současné partnerky. Doufám, že se situace časem uklidní a budeme moci tyto víkendy trávit společně už i se synem.“ (Jakub)

Ondřej si bere syna každých 14 dní v měsíci. Tak, jak bylo soudem stanoveno. Tuto dobu nemá potřebu nějak překračovat. Je přesvědčen, že je o syna v nové rodině dobře postaráno. O střídavé péči nikdy neuvažoval. Dle jeho slov by synovi nedokázal dát jistotu a domov.

„Jsem rád, že je to tak, jak je. Jsem se synem každý druhý víkend. Mám rád, když je vše podle plánu, těžko se přizpůsobuji změnám. Nemám rád, když bývalá partnerka požaduje výměnu termínu nebo tak něco. Žiji si svůj život tak, jak mi to vyhovuje. Když mám syna, tak se přizpůsobuji jemu. Většinu času trávíme hraním nebo se díváme na pohádky.“
(Ondřej)

Karlova dvojčata jsou rovněž v péči matky. Při rozvodu s tím Karel souhlasil i vzhledem k jejich nízkému věku. Dnes to vidí jinak. Děti mu chybí a nejraději by je vídal každý den. O střídavé péči přemýšlí, ale svým způsobem má i strach.

„Děti mi velmi chybí, ten čas, který s nimi trávím, je nedostatečný. Chtěl bych je do střídavé péče, ale mám strach to své bývalé partnerce sdělit. Jsme ve stavu, kdy jakžtakž vycházíme, a nechci tuto tenkou harmonii kazit. Na druhou stranu mám oporu ve své nové partnerce, se kterou děti ještě nemám, a ona není proti střídavé péči. Co když ale budeme mít vlastní dítě? Půjde to dohromady? Jsem rozpolcený a nevím, jak se rozhodnout. Raději tomu nechám ještě čas.“ (Karel)

Petr II má dceru malou a vídá ji velmi sporadicky. Je to zejména neochotou komunikovat a domlouvat se s bývalou manželkou.

„Vždy, když jí mám zavolat nebo se sejít, je mi zle. Ona mi tvrdí, že dcera potřebuje hlavně ji. Svým způsobem má pravdu, pořád ji kojí, ale myslím, že jí jde o to, aby na mě malá zapoměla. Když jí chci jít vozit nebo si ji vzít k našim, je to vždy dohadování.“ (Petr II)

Vilémův syn je v péči matky, s tím Vilém nesouhlasil. Chce dosáhnout střídavé péče. To bude ovšem složitější, protože Vilém se odstěhoval ihned po rozvodu do jiného města. Asi 150 km daleko.

„Syn je v péči matky. Vidám ho málo. Nechápu, jak soud mohl rozhodnout o tom, dát ho do péče takové hysterce. Snažím se dosáhnout alespoň střídavé péče.“(Vilém)

O střídavou péči usiluje i z přesvědčení, že se jeho bývalá manželka o syna špatně stará.

„Mám jinou představu o výchově jak ona. Exmanželka syna nikam nesměřuje, rozmazluje ho a vykrmuje. Nelíbí se mi to.“ (Vilém)

5.5 Okruh č. 5: Vztah s dětmi po rozvodu

Kódy: láska, potřeba, bezpečí, ochota, porozumění, čas.

Vztah s dětmi po rozvodu může být poznamenán nejen právě rozvodem, ale v některých případech i nedostačujícím vztahem ještě před rozpadem manželství.

Vratislava jeho dcera nesnáší. Když ji potká, ani ho nepozdraví, nemá zájem s ním vůbec komunikovat. Nezdraví ani jeho rodiče, tedy svoji babičku a dědu. Vratislava to velmi mrzí a doufá, že se to časem spraví. Vše dává za vinu bývalé manželce.

„No věc se má tak, že jsem dceru neviděl již víc jak rok a na ulici mne ani například mou matku nepozdraví.“ (Vratislav)

Přes to všechno má dcera u něj nachystaný svůj pokoj. Stejně tak i syn, se kterým už dnes vychází velmi dobře.

„Syn i dcera, o které vím, že mě nechce vidět, mají u mne svůj pokoj. Syn to sestře řekl, že má svůj prostor, kdyby chtěla něco změnit. Cítím to tak, že chci, aby u mne měly obě děti své útočiště.“ (Vratislav)

S dcerou nemá tedy v současné době Vratislav žádný vztah. Naopak se synem si rozumí, tento fakt přikládá tomu, že syn je méně manipulativní než dcera.

„Syn je se mnou rád a rozumí si i s mou novou partnerkou. Syn se nenechá tolik manipulovat. Čas s ním si snažím maximálně užít. Takže jezdíme na výlety do muzea, hvězdárny, učím ho sportovat, беру ho na výstavy vláček, dělám aktivity přiměřené jeho věku. Beru s námi na výlety, aquaparku nebo na sport i jeho kamarády, ať je parta dětí větší. Nejsme izolovaní. Prostě chci, ať si to užije.“ (Vratislav)

Vratislav rovněž nezanedbává synovu přípravu do školy.

„Dřív jsem běžně dělal s dětmi úkoly a cvičil i na hudební nástroje. Já hraji na nástroj, expartnerka ne. No, nyní mi dává syna bez aktovky, jen v tu středu to stíháme, alespoň vím, co probírá, nebo s ním dělám angličtinu. Housle mu zakázala ke mně brávat. No, škodí synovi, ne mně. Ale to si ona ve své nenávisti vůči mně ani neuvědomuje.“ (Vratislav)

Pavlovy děti, dle něj, rozvod nijak neprožívaly, vztah s nimi nikdy nebyl nějak vřelý. Dnes je situace trochu jiná, a to hlavně díky Pavlově přítelkyni. Ta se snaží o to, aby jeho děti byly u nich spokojené, vymýšlí různé výlety a snaží se o zlepšení jeho vztahu s dětmi.

„Moje přítelkyně je pilíř, o který se mohu opřít. Je optimista od hlavy až po paty, moje děti má ráda, snaží se o to, aby se k nám těšily. Její úsilí nese ovoce. Tu dobu po rozvodu za mnou děti chodily jen z povinnosti, a kdyby nemusely, tak by nechodily vůbec. Dnes je to jinak, náš vztah se posunul. Snažím se jim vynahradit svůj dřívější nezájem. Ne, že bych je dřív neměl rád, jen jsem to neuměl a možná ani nechtěl dát najevo.“ (Pavel)

Jiří má děti ve střídavé péči, takže povinnosti jsou prokládány zábavou. Děti u něj mají každé svůj pokoj, s jeho přítelkyní rovněž vycházejí. Dcera si u něj pořídila pejska. Přiznává, že děti trochu rozmazluje.

„Nedávno jsem se nastěhoval do nového domu a tam mají každý svůj pokoj, tak jsou asi spokojeni. Syn říká, že je rád, že u mne nemá tolik povinností jako u mamky, dcera si zase ke mně pořídila psa, neb doma by ho mít nemohla. A ano, uznávám, trochu si je rozmazluji.“ (Jiří)

Přes týden s dětmi jezdí po kroužcích a píše úkoly do školy. O víkendu se snaží o to, aby byla zábava, aby si její děti užily.

„Kromě toho, že je přes týden všude vozím, snažím se zajít třeba i se synem na trénink. Chodíme do kina, na laser game, motokáry a s holkou zase chodím jako pojízdná peněženka na nákupy.“ (Jiří)

Petr II má dceru nejmladší ze všech respondentů. Chce s ní trávit více času, ale zatím to není reálné. Utěšuje se tím, že až bude dcera starší, tak to bude lepší. Na budoucnost se velmi upíná.

„Až bude dcerka ve školce a nebude na matce tak závislá, bude to lepší. Budu si ji moci vyzvednout ze školky, jít s ní na hřiště nebo k rodičům. Moc se na to těším.“ (Petr II)

Vilém vídá syna každých 14 dní o víkendu. Ale někdy i méně. Důvodem je, dle jeho názoru, exmanželčina neochota dodržovat stanovená pravidla. Když o ní mluví, má stažené rysy a mračí se.

„Syna vídám málo... každý lichý víkend. Chtěl bych ho vídat častěji. Bývalá manželka mi ho však někdy nechce dávat ani na ten víkend.“ (Vilém)

Jak již bylo řečeno, Vilém usiluje o střídavou péči. Plyne to nejen z kritického pohledu na způsob exmanželčiny výchovy, ale i z přesvědčení, že dítě potřebuje oba rodiče.

„Myslím si, že dítě potřebuje oba rodiče. Přestože jsme se s exmanželkou rozvedli, jsem přesvědčený, že dítě potřebuje oba rodiče. Proto se snažím dosáhnout střídavé péče.“ (Vilém)

Když má syna u sebe, snaží se o to, aby ho nejen bavil, ale i vzdělával.

„Syn je se mnou pouze o víkendech a některých svátcích. Snažíme se jezdit na výlety (do zoo, do přírody, do muzeí), koukáme spolu na dokumenty, pohádky, hrajeme hry. Učíme se spolu málo, nějaký diktát, počty, spíše mu vyprávím třeba o přírodě, zvířatech, autech, vláčcích.“ (Vilém)

Jak už bylo řečeno, Petrova dcera u něj tráví více času, než je soudem stanoveno. Není to pravidlem, ale vždy to vyplyne ze situace. Takže někdy je dcera u otce i přes týden. Vychází spolu dobře. A nyní už vychází dobře i s Petrovou novou přítelkyní. S ní čeká Petr dvojčata.

„V týdnu se společně učíme. O víkendu jdeme na výšlap, nebo do ZOO, pak si uvaříme oběd nebo večeři, zajdeme na plavání, nebo do kina. S novou partnerkou rády tvoří, tak jsem jim koupil pícku na smaltování, takže teď vyrábí drobnosti a šperky ze smaltu pro radost. Užíváme si to. No, nevím, kolik času na zábavu bude, když teď přijdou dvojčata. Ale nebojím se toho, vždycky jsou vymyslet aktivity pro všechny, ale bude to náročnější. No, nechci, aby se cítila dcera odstrčená.“ (Petr)

Oldřich má děti rovněž co 14 dní. V současné době má s přítelkyní malého syna a ona má ještě z předchozího vztahu dvě děti. Jsou tedy velká rodina. Na tom, že vše funguje tak, jak má, nemá ani tak zásluhu Oldřich jako jeho přítelkyně.

„Má všechny děti ráda, nedělá rozdíly. S dcerou jsou kamarádky, myslím, že se jí svěří i se svými problémy. Je k ní možná otevřenější než ke své matce. I syn, ale ten teď obecně prožívá složité období. Nevím, jestli je to puberta, je mu 14. Teda, i když přijde ke mně na víkend, tak především s počítačem, a dostat z něho celou větu je někdy problém. Pořád chatuje s kamarády, no, má i dobré dny, rozpovídá se. Ale mnohem míň než dcera. Co musím říct, tak oba dva mají moc rádi malého brášku.“ (Oldřich)

Oldřich se snaží o to, aby k němu děti jezdily rády. Podle jeho slov si ten čas musí užít, dokud mají děti zájem.

„Čas s dětmi se snažím užít maximálně. Vlastně si ho užívám asi víc, než když jsme bydleli spolu. Protože vím, že to není samozřejmost. A jak jsou větší a větší, tak budou mít svoje zájmy a kamarády a ten čas se mnou už je nebude tolik táhnout.“ (Oldřich)

Luděk má děti ve střídavé péči, takže se povinnosti prolínají se zábavou. Syn začal chodit do školky, takže vše má svůj řád.

„Teď od podzimu je to jednodušší, kluk začal také chodit do školky, takže přes týden je to klasika, školka, koníčky – hlavně tedy dcery a se synem chodím plavat. Hlavně si užívám víkendy, kdy jsme spolu, jezdíme na výlety leckdy spojené s mou prací, ale naštěstí jsem tam za 15 minut hotov a plně se dětem věnuji. Chodíme na plovárnu, do lesa, do kina, vlastně kamkoli se domluvíme. Tím, že nemám teď nikoho jiného, tak se věnuji dětem naplno a prozatím nemám ani potřebu to měnit.“ (Luděk)

Janova dcera je dospělá žena, bydlí v Americe, takže se moc často nevidí. Ona u něj byla za tu dobu, co tam bydlí, asi 3x a Jan za ní jezdí se současnou manželkou a synem z tohoto manželství 2x do roka. Dcera vychází v pohodě s celou jeho novou rodinou.

„Dcera je pro syna takovou tetou, díky které se dostane do světa. No a jinak má dcera opravdu ráda mou současnou ženu i syna, sama mi řekla, že je ráda, že jsem si zařídil vlastní život.“ (Jan)

Jakubova dcera se doposud nesmířila s tím, že se odstěhoval. Nevychází ani s jeho přítelkyní, ta je těhotná, takže o emotivní situace není nouze. I když má Jakubova dcera u nich v bytě svůj pokoj, chodí tam minimálně. Jakub se snaží trávit čas s dcerou sám.

„Dcera má svůj pokoj, který jí zůstane i po narození syna. Naštěstí je náš byt dost velký. Je to tedy její pokoj, který já využívám jako pracovnu, ale jen, když u nás není. Vzhledem k třecím plochám mezi dcerou a současnou partnerkou trávíme více společného času venku.“ (Jakub)

Hynek vidá své dvě děti podle potřeby. Vychází si s bývalou manželkou maximálně vstříc. Trávil s nimi hodně času i před rozvodem a teď se snaží o to samé.

„Pokud jsou u mě přes týden, tak samozřejmě nejprve povinnosti do školy se starším dítětem. Děláme spolu úkoly, učíme se. Mladší dítě se učí s námi, ještě tomu nerozumí, ale baví ho nás pozorovat. Poté si všichni hrajeme. Přes víkend je to různé. Aktivitu plánuji dle počasí. Někdy zůstaneme doma, jindy jedeme na výlet... do zoo, do přírody. Chci, aby se pro děti nic nezměnilo, aby to bylo jako před rozvodem, tak k nim přistupuji. Snažím se děti nerozmazlovat, aby nezačaly využívat toho, že když jsou u tatínka, ten jim vše dovolí.“ (Hynek)

František působí velmi smutně, když hovoří o svém synovi. V době rozvodu mu byly dva roky, takže nějaký vztah si ani nestihli spolu vybudovat. Po rozvodu to bylo těžké. Teď je syn starší, může se domlouvat přímo s ním, nepotřebuje k tomu komunikovat s bývalou ženou.

„Náš společný vztah se synem jsem musel těžce budovat, ale nyní je o to pevnější. Z naznačených indicií v našich společných hovorech tuším, že jeho matka není pro syna moc velkou autoritou. Můj vztah se synem se tedy po rozvodu vyvíjel jinak, než kdybychom žili spolu. Nebyl jsem automaticky pro něj ta přirozená autorita otce, neměl vzor toho otce na očích. Pořád měl na očích nějakého jiného muže jako vzor, ne svého otce. Bere mne teď“

jako kamaráda, se kterým se musí povinně stýkat, ale nejsem určitě jeho vzor. Je to dáno určitě i tím, že jeho matka mne bere jako budižkničemu a určitě to takto i prezentuje před synem.“ (František)

Svůj čas se snaží si se synem užít, ale je to těžké. Nemají společné koníčky ani zájmy. I když v poslední době se to hodně zlepšilo.

„Bohužel syn nemá stejné zájmy jako já. Musím se podřizovat jeho zálibám a zájmům, pokud si chci k němu najít cestu. Ale teď, s jeho dospíváním, jsme si už dokázali najít společné aktivity, kterými si vytváříme náš vztah. Dřív syn preferoval návštěvy aquaparku, což je drahé, ale dopřeji mu to občas, nebo má rád motosport, který považuji za příliš egoistický zájem. Ale koupil jsem mu teď starou motorku a dáváme ji společně dohromady. Také jsme si teď našli společnou zálibu, a to zušlechťování pozemku, který ležel nedaleko od babičky ladem a na kterém si realizujeme své představy a plány o ušlechtilé krajině, a to společnou rukou.“ (František)

5.6 Okruh č. 6: Vztah s bývalou partnerkou

Kódy: nepochopení, shoda, neochota, komunikace, zlost, pohoda.

Dle mého názoru je velmi důležité vědět, jaký vztah mají expartneri mezi sebou. To, jak spolu vycházejí, má jistě vliv i na dítě. I když se snaží dospělí před dítětem na sebe nenadávat, dítě jistě vycítí, že není všechno v pořádku. Většina našich respondentů s bývalou manželkou vychází dobře, nebo aspoň tak, aby byly děti v klidu. Není to vždy úplně jednoduché ani pro jednoho z rodičů, křivda a neochota odpustit jim neumožňuje spolu mluvit tak, jak by rodiče dítěte měli.

Extrémem jsou bývalí partneři, kteří spolu nedokáží mluvit vůbec. Příkladem je Vratislav, který je přesvědčen, že bývalá partnerka může za nezájem dcery o něj a zároveň očkuje syna proti němu. On sám ví, že by spolu mluvit měli, ale ze strany bývalé manželky jsou jeho pokusy o komunikaci ihned utlumeny.

„Nekomunikujeme spolu, jenom přes právníky. Snažil jsem se, ale jen na mne několikrát podala trestní oznámení, samozřejmě to hned soud zamítnul, napadala mne veřejně, když jsme se potkali, chodila mi v noci zvonit na zvonek a nechávala mi nenávistné vzkazy ve schránce. Dokonce mne jeden čas špehovala. Současná partnerka z ní má strach. Že mne pomlouvá, napadá, škodí mi, to je ubohé a smutné, ale tlačí to i přes děti. Ještě před soudem mi nechala na schodech všechny vánoční dárky a hračky, co jsem

jim kdy dal, no ubohé. Měli bychom spolu mluvit, máme společné děti, ale není toho schopná. Takže mám trpělivého právníka.“ (Vratislav)

I když je Vratislav připraven žádat u soudu o střídavou péči, pociťuje i obavy z toho, jak bývalá manželka zareaguje.

Vilém chce rovněž usilovat o střídavou péči, vztah a komunikace s bývalou partnerkou jsou minimální. Mluví spolu pouze v nutných případech, Vilém nemá zájem s ní komunikovat. To samé ona, nechce znát Vilémův názor na výchovu syna, v podstatě Vilém nemá možnost mluvit do věcí týkajících se syna. Nebaví se ani o dárkách na Vánoce či k narozeninám. Jak již bylo řečeno, bydlí od sebe 150 km, což taky neulehčuje situaci. Co se týče finanční výpomoci mimo stanovené výživné, nedává nic navíc.

„Nedávám exmanželce žádné peníze navíc. Nevěřím jí, že by je použila pro syna. Spíše by si šla koupit něco na sebe, šla by ke kadeřnici. Synovi ale dávám peníze bokem. Spořím mu a předám mu to, až bude plnoletý.“

Petr s bývalou partnerkou překonali počáteční averzi vůči sobě. Trvalo to sice nějakou dobu, ale dnes už spolu normálně komunikují. Řeší společně výchovu dcery, domlouvají se na tom, kam půjde na školu, anebo kdy a kam pojedou na dovolenou, jaké kroužky bude navštěvovat a podobně.

„Snažíme se spolu komunikovat. Ze začátku to bylo ostřejší. Nejrady by byla, kdybych vůbec neexistoval.“ (Petr)

Co se týče materiálního zabezpečení dcery, Petr se nebrání finančnímu příspěví i mimo stanovené alimenty.

„Přispějí vždy, když je to potřeba. Alimenty jsou jedna věc, ale zájmy dítěte, nebo jazykový kurz, to už je navíc a není to levné. Takže rád přispějí.“ (Petr)

Oldřich nemá taky problém s bývalou partnerkou komunikovat. Tvrdí, že je to v dané situaci nutnost. Je přesvědčen, že exmanželka vychovává děti dobře. Sice jsou oblasti, kde s ní úplně nesouhlasí, ale to už je dáno jejich povahami.

„Vztahy máme dobré, komunikujeme. Ale to jsme se snažili vždycky. Zkraje to bylo takové ostřejší, ale asi negativní emoce z rozpadu vztahu. Zásadní věci, třeba jako prospěch, kroužky, zájmy, prázdniny, nebo i šikana byla u syna ve škole, to se snažíme si volat, nebo se i potkáme a snažíme se to nějak společně řešit. Nemám problém.“ (Oldřich)

Ve finanční výpomoci rovněž nevidí problém.

„S tím nemám problém. A bývalá partnerka toho nevyužívá. Na alimentech jsme se domluvili, a pokud jsou nečekané výdaje, tak se snažím přispět. Teda co uznám za vhodné. Drahý mobil kupovat nebudu. Nové kolo, nebo zaplatit lyžařský zájezd ve škole, s tím nemám problém. Ale je pravda, že mám slušný příjem, takže to asi tolik neřeším.“
(Oldřich)

Luděk má, jak již bylo řečeno, děti ve střídavé péči. S bývalou manželkou se domlouvají na všem, i když, jak sám přiznává, někdy je to složitější.

„No občas to skřípe, znáte to – dvojí výchova, něco smí doma u maminky, něco u mne, ale snažíme se to korigovat, domluvit se, hlavně co se týká režimu, co mají a nemají dělat. Jinak myslím, že spolu komunikujeme hodně, co se děti týče.“ (Luděk)

Na dárkách, dovolené, kroužcích a podobně se umí taky domluvit. Řeší spolu i školní povinnosti. Nedávno měla dcera narozeniny, chtěla tam mít oba rodiče. Vyhověli jí.

„Školkové povinnosti řešíme spolu, dárky také, aby nedostali něco dvakrát, oslav mají skoro vždy dvojnásob, přiznám se, že na oslavu, kde je „strejda“, tedy nechodím. Když tak se potkáváme s manželkou a dětmi jednou za čas sami, třeba teď na oslavě pátých narozenin dcery, která si to vysloveně přála, aby nás tam měla oba najednou. Tak se oslava udělala na neutrální půdě bez „strejdy“. (Luděk)

Janova dcera bydlí v USA, od rozvodu uteklo již 10 let, takže veškeré emoce vychladly. Dnes vychází s bývalou partnerkou dobře, dokonce výborně.

„Ze začátku to byl boj, pak se uklidnily emoce a začalo to jít. Dneska je to v pohodě, máme každý svůj život a o Vánocích se u dcery potkáváme, a je to pohoda. Dneska jsme prostě přátelé.“ (Jan)

Jakubova patnáctiletá dcera prochází obdobím puberty, proto je vzájemná komunikace bývalých partnerů snad i nutností. Jakub dodává, že kdyby byla vstřícnost dcery aspoň poloviční, jako je její matky, bylo by vše jednodušší.

„V komunikaci není vůbec problém, vycházíme spolu, domluvíme vše potřebné a na většině věcí, co se dcery týče, se shodneme.“ (Jakub)

Co se týče ekonomické stránky, Jakub přispívá na většinu mimoškolních akcí. Nemá s tím problém.

Hynek vychází s bývalou partnerkou dobře, snaží se domluvit na všem okolo dětí. Je přesvědčen, že je dobrou matkou pro jeho děti. Na otázkách ohledně výchovy se shodnou. A pokud ne, hledají nejlepší řešení. Komunikují spolu často.

„Věřím jí. Ona věří mně. O zásadních věcech spolu komunikujeme. Nastavili jsme si pravidla, snažíme se děti nerozmazlovat.“ (Hynek)

Na rodičovských schůzkách se střídají, informace si předávají. Hynek se snaží i materiálně přispět, mimo stanovené alimenty.

Františkův vztah s bývalou partnerkou je komplikovaný. Před pár lety jí nemohl ještě přijít na jméno, dnes už je to lepší. Možná i proto, že syn má již 14 let a František se může domlouvat přímo s ním. Nicméně křivda a zášť z Františka sálá.

„Nestýkáme se. Syn má 14 let, můj vztah s ním se v poslední době asi velmi zlepšil, takže si všechno domlouvám přímo se synem. Bez prostředníka, tedy bývalé manželky. Ale pokud bývalá něco potřebuje, tak jí vyjdu vždycky vstříc. Například prohodit víkend, nebo termín prázdnin.“ (František)

František přiznává, že byly doby, kdy svoji bývalou ženu opravdu nenáviděl. Zejména v době, kdy měl syn ve škole kázeňské problémy. Je přesvědčen, že to byla její vina. Našla si nového partnera a čekala další dítě. Vše ovšem svedla na Františka.

„Začala tvrdit, že je po mně, že ho o víkendu očkuju tím, že říkám, že maminka si zase hraje na novou rodinu. Nebyla to pravda. A to jsem se naštvál, protože syna vodila po poradnách, léčitelích a cpala do něho psychofarmaka. Měla si zamést před vlastním prahem. Nedal jsem jí 3 měsíce alimenty (pak jsem jí to doplatil), a to proto, že syna 3 měsíce za mnou nepustila. Tak zač bych platil? Měla ho pro sebe, tak ať si nese náklady. Naštval jsem se tehdy na ni.“ (František)

U Jiřího byl vztah s bývalou partnerkou v pohodě, dokud si nenašla nového partnera a nezačala ho dětem nutit jako nového otce. Jiří je přesvědčen, že oba očkují děti proti němu. Má je ve střídavé péči a jak již bylo řečeno, zvažuje, zda nepožádá soud o svěřeni do výhradní péče. To samozřejmě vztahu s bývalou manželkou taky nepomáhá.

„Jak jsem říkal, ze začátku to nebyl problém, v poslední době se nedomluvíme už skoro na ničem. Konverzace probíhá dosti minimálně a o to také hůře. Naštěstí základní věci jsme si domluvili ještě v době klidu, a tak v tom domluveném zkrátka pokračuji.“ (Jiří)

Ondřej vychází s bývalou manželkou dobře. Dokonce i s jejím novým partnerem.

„Myslím, že se o syna starají dobře. Není to ve stavu, že bychom zašli spolu na oběd, ale vzájemně se tolerujeme a snažíme se vyjít si vstříc.“ (Ondřej)

Petr II nechce s bývalou manželkou komunikovat, je to pro něj peklo. Moc rád by vídal dceru častěji, ale radši se toho vzdá, než by se pokusil s bývalou manželkou domluvit. Ví, že je to špatně. Pořád se upíná do budoucna. Až bude jeho dcera starší, bude to určitě lepší.

Karlův vztah s bývalou partnerkou je jako na houpačce. Teď jsou zrovna v klidu, ale je otázkou času, kdy mezi nimi bude opět napětí. Karel chce děti do střídavé péče a bojí se to exmanželce sdělit. Podle něj to bude peklo.

„Vím, že bych to měl řešit už teď, ale mám obavy, a proto to pořád odkládám. Mám strach, že mi soud nevyhoví a já si ten křehký vztah s bývalou úplně pokazím.“ (Karel)

Pavel tvrdí, že čím déle jsou s bývalou manželkou od sebe, tím víc jim to klope. Velké zásluhy na tom má jeho nová přítelkyně.

„Dnes si spolu klidně zajdeme na kávu. Nevidím v tom problém. Máme vše vyjasněno, a co se týče dětí, jsme zajedno. Snažíme se řešit věci v klidu a zatím se nám to daří. Přeji si, aby to tak bylo už napořád.“ (Pavel)

5.7 Okruh č. 7: (Po)rozvodová péče

Kódy: pomoc, poradna, poradenství, ochota, porozvodová péče.

Jako poslední mě zajímalo, zda využili respondenti, při a po rozpadu manželství, nějakou pomoc, ať už právní, psychologickou nebo jinou. A pokud ne, z jakého důvodu. Zároveň jsem chtěla zjistit, zda by zpětně uvítali možnost využít nějakého podpůrného programu po rozvodu a co by takový program měl nabízet. Tento okruh otázek byl přidán do výzkumu zpětně. Respondenti tedy byli osloveni opakovaně. Dva z nich mi už, bohužel, své odpovědi nezaslali.

František v době rozvodu pomoc nevyhledával.

„Poradenství? Víte, já si myslím, že to v sobě musí člověk především všechno překousat sám.“ (František)

Zpětně přiznává, že by v době rozvodu využil možnosti pomoci.

„Jak se na to zpětně dívám, tak by mi pomohla nějaká skupina, nebo komunita, kde bych mohl sdílet své problémy a měl možnost srovnání.“ (František)

Zároveň přiznává, že manželka chodila k psychologovi, brala tam i syna, což byla z jeho pohledu pouze taktika. Po rozvodu by uvítal nějakou skupinu, kde by se mohl poradit, co dělat dál.

„Člověk měl jen pocit selhání, nevěděl ani, jak řešit praktické věci. A bylo by to dobré i pro druhou stranu, (myslím tím exmanželku), taky by měla v té době mít možnost nezaujaté pomoci, něčeho objektivního, bez těch emocí“ (František)

V tom, co by taková skupina měla nabízet, má jasno.

„Určitě nějaké legislativní základy, takové právní minimum, na co mám jako otec nároku, co lze domluvit v návrhu na péči o syna. Taky by tam měl mít prostor psycholog, nebo někdo ze zkušeností s porozvodovou situací. Víte, změní se toho moc a na prvním místě by měl být zájem dětí, aby je nová situace ovlivnila co nejmíň.“ (František)

Zároveň dodává, že aby měl takový program význam, bylo by dobré, aby jej navštěvovali expartneři spolu. Zároveň dodává, že se do jisté míry cítí být diskriminovaný.

„Myslím si, že ženy chodí na OSPOD a za psychology a předesílají jim jen svůj pohled, není to podle mne objektivní. Objektivní a nezaujatá pomoc, ať už ve formě vzdělávacího programu, nebo nějaké pomocné skupiny by byla přínosná.“ (František)

Jakub má osobní zkušenost s pomocí psychologa, v době rozvodu. Tuto moc využila celá rodina. Podle něj j v době rozvodu tato pomoc velmi přínosná.

„V době rozvodu jsme všichni společně chodili k psycholožce. Dcera to těžce nesla, tak jsme využili i možnosti psychologické pomoci. Hlavně kvůli ní. Ano, je to v některých případech potřeba.“ (Jakub)

Program na pomoc po rozvodu, je podle něj zbytečná. Sám by ji nevyužil.

Já bych něco takového nevyužil, asi ani má bývalá partnerka. Jeho názor ovlivňuje zejména bezproblémový vztah s bývalou partnerkou.

„Víte, domluvili jsme se na všem. Jediné, co mělo smysl, tak psychologická pomoc, kdy jsme potřebovali nastavit komunikaci s dcerou, která těžce nesla rozvod. Tedy využili bychom jen nějaký individuální podpůrný program, kde bychom mohli probrat tyto záležitosti.“ (Jakub)

Ve stejném duchu Jakub konkretizuj, jak by takový individuální podpůrný program měl vypadat.

„Takový program by měl obsahovat základy pomanželské komunikace, nebo jak to nazvat. A taky základy psychologie dítěte. Ať bývalý partneři mají povědomí, jak svým chováním v rozvodových a porozvodových půtkách ovlivňují psychiku dítěte.“ (Jakub)

Jan byl v době rozvodu velmi naštvaný a neměl zájem o žádnou pomoc. Dnes přiznává, že ji měl využít. Mělo by to vliv i na jeho rozhodnutí žádat o svěření dcery do vlastní péče. Nevěděl, že je možnost střídavé péče.

„Já, kdybych měl informace, tak bych asi tehdy nežádal o svěřeni dcery do výhradní péče, byl to jen truc, asi jsem si ani neuvědomoval, co to obnáší. No nevím, jestli bych se na nějaký program tehdy dal, Nikomu jsem nevěřil a měl jsem pocit, že jsou všichni proti mně.“ (Jan)

Na možnost programu, který by byl zaměřen na pomoc při rozvodu, se dívá víceméně pozitivně, ale zároveň nevěří, že by to mohlo fungovat.

„Pokud by takový program byl, tak by měl vysvětlit těm rozvádějícím se, nebo rozvedeným, že život nekončí a musí se především domluvit, A taky to, že je tady nějaké dítě, nebo děti a ty jsou na prvním místě. Že by je neměli zatahovat do svých osobních sporů. Ale nevím, jak by to jen tak nějaký program zvládnul. Kde není vůle, tam vám nic nepomůže a bývalý partneři spolu fakt nemluví, nebo se jen honí po soudech.“ (Jan)

Jiří nevyužil v době rozvodu žádnou pomoc, je přesvědčen o tom, že když se nejsou schopni dva lidi domluvit, tak je veškerá pomoc stejně zbytečná. Rovněž se cítí, svým způsobem diskriminován a pochybuje o nestrannosti institutu sociální ochrany dětí.

Víte, já jsem v té době nic takového nevyužil. Manželka byla v nějaké poradně, ale jen s cílem, že nechtěla, abych dosáhl střídavé péče, takže to bylo z mého pohledu jen účelové. Aby to bylo k něčemu, museli by obě strany chtít a přijmout koncept, že pomoc zvenčí nestojí na straně jednoho z nich, ale je tady někdo, kdo je objektivní a nabízí pomoc. Já tedy o nestrannosti například OSPODU moc přesvědčen nejsem.“ (Jiří)

Na program, který by byl zaměřen na porozvodovou péči, se dívá velmi pozitivně.

„Dobrý nápad. Já sám jsem měl dost problémů, protože jsem musel spoustu věcí vyčíst na internetu, volat právníkům, protože jsem se v zákonech moc neorientoval, nevěděl jsem, na co mám jako rodič právo a co všechno budu muset zajistit při střídavé péči.“ (Jiří)

Při dotazu na to, co by měl podpůrný program obsahovat, odpovídá okamžitě. Je pro něj důležitá i anonymita a nemožnost využít důvěrných informací.

„Za mne praktické rady a orientaci v možnostech péče o děti. Vysvětlit co je například střídavá péče, co obnáší, že se nehodí pro každý rozvedený pár. A taky především odbornou psychologickou pomoc. Tedy poradenství v oblasti dětí. Jak se k nim chovat po rozvodu ve vztahu k bývalému partnerovi. Jak s nimi o celé situaci mluvit. Ano za takovýto program bych se přimlouval. Jen by to muselo být anonymní. Tedy kdyby tam byla pomoc i nějakého mediátora. A to proto, aby z takovýchto sezení nebyly nějaké výstupy, nebo závěry, které by mohla druhá strana, zneužít.“ (Jiří)

U Luďka jde z odpovědí znát pocit uspokojení nad tím, že se může s bývalou partnerkou na všem dohodnout. Sami žádnou poradnu, ani nic jiného nevyužili.

„V našem případě jsme nevyužili žádné poradenství, ani psychologa. Víte, snaha byla se domluvit. Ale pro páry, kde to skřípe, bych ta společná sezení určitě doporučil.“

Program porozvodové péče by podle něj měl jistě svá využití. Je si vědom toho, že jsou s bývalou manželkou, co se týče vzájemné komunikace, spíše výjimkou. Ve svém okolí vidí, do jakých krémů dokáží lidé v rozvodové bitvě dojít. I podle něj by měl tento program obsahovat zejména komunikaci, ale byl by i pro zavedení rodinné výchovy i ve školách.

„Program by měl obsahovat asi nějaké základy porozvodové komunikace, pomoc v orientaci v právu, psychologa. Nevím, nepotřebovali jsme ho, no v těchto oblastech mají lidé v ČR velké mezery. Za mne by měla být už na středních školách opět zavedena nějaká rodičovská výchova, protože lidé vůbec nemají dnes moc odpovědnosti, myslím v kolektivním smyslu. Řeší vše egoisticky, ze svého pohledu, a to ve vyhrocených situacích, jako je rozvod nabývá někdy extrémních rozměr.“

Oldřich si dobře pamatuje pocity, které jej v době okolo rozvodu provázely. Žádnou pomoc tehdy nevyhledal. Dnes to vidí jinak.

„Poradenství je určitě dobrá věc. Já ho tedy nevyužil ani v době rozvodu, ale kdybych zašel k psychologovi, možná bych to nenesl tak těžce. Víte, měl jsem pocit selhání a byl jsem na to sám. A také děti to těžce vnímali a my moc dobře neuměli z kraje s nimi o tom mluvit“ (Oldřich)

Při dotazu na využití programu na porozvodovou péči, se Oldřich na chvíli zamyslí, nakonec přikývne, že by to byla dobrá věc. Nicméně, stejně jako ostatní respondenti je přesvědčen, že ani sebelepší program nepomůže, pokud spolu lidé nechtějí hovořit a nechtějí se domluvit. V tom, co by program měl případně obsahovat, nemá úplně jasno.

„Co by měl obsahovat? To je těžké. Myslím, že každý z párů řeší rozdílné problémy. Tedy za mne asi obecné informace z oblasti psychologie, výchovy dětí po rozvodu, možnosti nastavení péče. Spíše bych se klonil asi k formě individuálního poradenství, ale i s možností skupinových sezení, protože je možná z mého pohledu důležitější vidět, že podobné problémy řeší i jiné páry a třeba úspěšně.“ (Oldřich)

Petr žádné poradenství, stejně jako Oldřich, nevyužil. Neví, zda by to dnes řešil jinak. Spíše ho podle něj potřebovala bývalá manželka, která se ho rozhodla vymazat ze svého života i ze života dcery. Co se týče porozvodového programu, není proti. Mělo by obsahovat poradenství, zejména v oblasti výchovy dětí.

„Je potřeba se na věci v oblasti výchovy podívat společně. A to moc párů v této době neumí.“ (Petr)

Vratislav je přesvědčen, že každá pomoc, které se neúčastní oba bývalí partneři, je zbytečná a účelová. Sám se několika sezení s psychology zúčastnil, ale přišlo mu to ponižující a zbytečné.

„Já byl dokonce několikrát u psychologa, kterého si zajistila a vyžádala exmanželka. Manipulovala s dcerou a já mohl svou dceru vidat jen za přítomnosti psychologa, kterého si samozřejmě zajistila ona. Samozřejmě neobjektivní posudky smetla rozumná soudkyně ze stolu, ale musel jsem absolvovat x sezení s psychology, s dcerou, se synem, no nikdy jsme tam nebyly všichni spolu. Bylo to ponižující, frustrující a vyčerpávající.“

Na porozvodovou péči se dívá vcelku pozitivně, stejně jako někteří z respondentů ani on není spokojen s institucí na ochranu dětí.

„Pokud by to bylo nezávislé, objektivní a anonymní, tak za mne ano. Dokonce bych to možná i v případě problematické domluvy s protistranou nařídil soudem. Manželka se mě rozhodla zničit a musím říct, že současný systém s nefunkčním OSPODEM, jí to umožnil.“

Tím, co by měl program obsahovat, si není úplně jistý.

„To je těžké. Každá situace je u rozvodu jiná. Co pár, to jiné problémy. Tedy já si myslím, že forma individuálního a objektivního poradenství, možnost mediátora by v takovémto programu měla být zastoupená. Z obecných věcí? Asi základy povědomí z rodinného práva, protože bývalá manželka si skutečně myslí, že jako matka může vše.“

5.10 Shrnutí výsledků výzkumu

Výzkum probíhal v jarním období minulého roku. Původně se ho mělo zúčastnit 15 respondentů, nakonec to bylo jen 14. Šlo o muže, rozvedené otce. Věkové rozhraní bylo od 30 do 50 let. Měli různá povolání, různé vzdělání a různý počet dětí. Dvanáct z nich mělo děti ve výhradní péči matky a dva respondenti měli děti ve střídavé péči. Jako metodu výzkumu jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Stanovila jsem si okruhy otázek a jednotlivým respondentům jsem kladla konkrétní otázky. Jelikož se jednalo o polostrukturovaný rozhovor, nebyla jsem svázána striktním dodržáním všech otázek, ale mohla jsem jednotlivým respondentům klást otázky tak, aby jim to nebylo nepříjemné, a zároveň tak, abych zjistila to, co jsem si kladla za cíl.

Cílem výzkumu bylo analyzovat mužské role a charakterizovat současné postavení mužů v rodině. Dále se zabývá tím, jak z pohledu otce děti rozvod poznamenal, jaký mají děti vztah k otci, který bydlí mimo jejich bydliště. Co a jak se celkově změnilo po rozvodu, s jakými problémy se rozvedení muži setkávají ve vztahu k rodičovství.

V samotném vyhodnocení výzkumu bylo definováno 7 okruhů.

5.11 Zhodnocení situace

Rodinu charakterizují respondenti jako útočiště, jistotu a bezpečí. Snad pouze Ondřej moc netruchlí, že ji ztratil, není rodinný typ. Ostatní respondenti odpovídali, že je mrzí, že nedokázali zajistit svým dětem plnohodnotnou rodinu. V době po rozvodu většinou litovali, že k rozvodu došlo, nicméně i tady platí pořekadlo, že čas všechny rány zahojí.

Ve většině případů, podle tvrzení respondentů, byla iniciátorem rozvodu žena. Důvody byly různé, od nevěry, hledání ideálního partnera až po pohrdání vlastním manželem. Respondenti se s touto životní prohrou vyrovnávali různě, asi každý si prošel prvotním pocitem zmaru, nedocenění a sebelítosti. Postupem času však drtivá většina dokáže přiznat, že na rozvodu měli také svůj podíl. Většinou jako faktor, který napomohl k rozvratu manželství, respondenti uváděli čas. Přesněji řečeno nedostatečný čas, který trávili se svojí rodinou. Ať už byla důvodem práce nebo koníček či kamarádi. Dalším faktorem byla nedostatečná komunikace mezi partnery. Neochota mluvit a naslouchat rovněž přispěla k odcizení se.

Co se týče vnímání dětí rozvodové situace a samotného rozpadu rodiny, respondenti se shodli, že děti nesly tuto skutečnost špatně. Nejjednodušší to měli ti, jejichž děti byly v době rozpadu manželství malé. To, že rozvodem přišli otcové o každodenní styk s dítětem nebo dětmi, brali dotazovaní otcové různě. Jak již bylo řečeno, pouze dva respondenti mají děti ve střídavé péči. Ti se rovněž maximálně snaží komunikovat s bývalými partnerkami, i když je to někdy těžké. Jeden z těchto dvou dotázaných chce svěřit děti do své výhradní péče. Uspořádání, které bylo stanoveno u rozvodu, přestalo fungovat, a proto je zde snaha mít děti u sebe pořád. Tři respondenti měli v době rozhovoru záměr požádat o střídavou péči, jelikož zjistili, že čas, který s dětmi tráví, jim nestačí.

Zjistila jsem, že velký vliv na to, jak respondenti vychází s dětmi, mají jejich současné partnerky. Ať už v pozitivním slova smyslu či nikoliv. Ti, kteří mají nové partnerky, se většinou snaží vyvarovat chyb, jež dělali v předcházejícím vztahu.

V období po rozvodu si museli respondenti uspořádat svůj život jinak. Ať už šli do jiného zaměstnání nebo změnili svá bydliště. Někdo chtěl být své bývalé rodině blíže a někdo naopak dál od ní. Změnu v zaměstnání museli provést zejména ti dva respondenti, kteří

mají děti ve střídavé péči, jelikož péče o děti byla neslučitelná s časem, který trávili oba v zaměstnání.

Co se týče prostoru pro děti v novém bydlišti, většina dotázaných se snaží o to, aby u nich měly děti svůj prostor. Zde hraje roli i to, zda mají respondenti děti v novém vztahu. Pokud ano, bývá to někdy složitější, ale ve většině případů si děti na sebe zvykly. Výjimku tvoří pouze dcera jednoho z respondentů, která má 15 let a ve svém adolescentním období nemá zájem poznat novou rodinu svého otce. Stýkají se tedy mimo jeho nové bydliště. Rovněž Vratislav svoji dceru na dočasné období ztratil, jsou ve stavu, kdy ho ani nepozdraví. Vratislav to klade za vinu bývalé manželce. Pokud bychom chtěli hodnotit chování dětí po rozvodu rodičů, jeví se, dle odpovědí respondentů, že dívky jsou citlivější a méně smířlivé.

Co se týče pomoci v období rozvodu, většina respondentů ji nevyužila, nicméně zpětně by se většina z nich pomoci nebránila. Program na porozvodové poradenství se líbil všem. Nejčastějšími požadavky na to, co by takový program měl obsahovat, byla pomoc s komunikací bývalých partnerů, psychologické a právní poradenství. Dále nezávislost a společná sezení. Všichni respondenti se shodli, že by program byl přínosem, pokud by oba bývalí partneři měli zájem vše řešit v klidu. A to je podle většiny z nich největší kámen úrazu. Neochota jednoho nebo obou partnerů.

5.12 Návrh pro praxi

Dlouho jsem přemýšlela, co navrhnout jako východisko mé práce. S respondenty jsem strávila poměrně dost času, vnímala jsem jejich situaci, bolest, křivdu a mnohdy nenávist. Přiznám se, že se můj dřívější odmítavý postoj ke střídavé péči poněkud změnil. Nevidím to již pouze z pohledu matky, ale snažila jsem se o pochopení situace z té druhé strany. Několikrát během výzkumu jsem si položila otázku, jak bych v té konkrétní situaci postupovala já. Jak bych se asi cítila, kdybych své děti viděla jednou za čtrnáct dní?

Snažila jsem se přijít na něco, co by usnadnilo dětem tu nelehkou situaci, kterou po rozvodu rodičů zažívají.

1) Došla jsem k názoru, že by bylo dobré si role vyměnit. Co kdyby měly děti stálý domov a střídali se u nich rodiče? Vyřešilo by to spoustu situací, jako jsou problémy se stěhováním dětí, jejich hraček, učebních pomůcek apod.

Děti nemohou za to, že se rodiče nedokáží domluvit a dochází k rozpadu manželství. A potom je čeká pendlování mezi bydlišti svých rodičů. To by odpadlo, kdyby se stěhovali místo nich právě rodiče.

Nevím, zda je to reálné, nicméně jsem svůj návrh měla možnost projednat se soudcem, který má na starosti právě rozvody. On se k mému návrhu přiklonil, považoval ho za správný. Nicméně hned dodal, že tak, jak to vidí z pohledu své praxe, jen velmi málo rodičů by bylo ochotno obětovat své pohodlí. A to nejen z důvodu neochoty, ale i z důvodů ekonomických. Náklady na bydlení jsou nemalou položkou v rozpočtu domácnosti. Při navrhovaném modelu, by tyto náklady znatelně vzrostly a mohly by se stát neúnosnými.

2) Jako druhý návrh pro praxi bych doporučila, zaměřit se na osvětu zaměstnavatelů v oblasti sladění osobního a pracovního života. A to zejména v případech rozvedených mužů, otců. Vstřícnost, kterou projevuje většina zaměstnavatelů k ženám, samoživitelkám by se měla projevit i u mužské části populace. Věřím, že by tento krok byl velkým posunem pro muže, kteří se ocitli v roli rozvedených otců. Tuto situaci vnímám jako diskriminační.

3) Třetím návrhem je zřízení programu porozvodové péče. Z odpovědí respondentů je jasné, že by tuto pomoc uvítali. Tato péče by byla zaměřena na poradenství v různých oblastech. V oblasti komunikace, výchovy dětí, práva, psychologie, ale i ekonomiky a hospodaření. Tento program by se mohl začlenit do rozsudků při rozvodech. Právě proto, že vyžaduje účast obou bývalých partnerů. S expartnery by pracovali kouči nebo mentoři a specialisté na jednotlivé oblasti pomoci. Největším úskalím tohoto návrhu je vstřícnost a ochota obou partnerům. To, bohužel nemůže nařídít nikdo, ani soud.

Aplikace takového programu v praxi má mnoho možností a otevírá se zde poměrně velké pole jak ve vzdělávací, tak poradenské oblasti. Podobu takového programu by podle zahraničních zkušeností určitě ovlivnilo i to, zda by byl program dobrovolný, nebo by podléhal regulaci státních institucí. Tedy nakolik by byl závazný v případech rozvodových rozsudků, zda by měl případný výstup z takového programu váhu například při určení formy porozvodové péče u soudů, nebo by se jednalo pouze o podpůrný a dobrovolný program. Otázkou by také bylo, kdo by určoval standardy, náplň takového programu a jak by probíhala kontrola kvality. Já osobně bych preferovala komplexní přístup, tedy nikoliv jen angažovanost ze strany státních institucí jako je například OSPOD, které mohou mít jen zúžené pole zájmu a zaměřují se především na dítě. Představovala bych si komplexní program a poradenství především pro rodiče, který by obsahoval jak oblast samotné problematiky rozvodu a následného uspořádání péče o děti, ale také

psychologickou pomoc při vyrovnání se s traumaty této nelehké životní situace a pomoc při následném uspořádání poměrů po rozvodu, a to jak v oblasti péče o děti tak i komunikace s bývalým partnerem. Protože jak vyplývá z výzkumu výše, na kvalitu vztahů s dětmi po rozvodu má velký vliv především bezproblémová komunikace s bývalým partnerem.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo analyzovat mužské role a charakterizovat současné postavení mužů v rodině. Dnešní doba je dobou rozvodů a pomalu se začíná snižovat procentuální vyčíslení dětí, které jsou svěřovány po rozvodu do péče matky. To, zda je střídavá péče přínosem, je na zhodnocení každého z nás. Já jsem svůj názor, tedy striktní odmítání tohoto typu uspořádání po rozvodu, poněkud pozměnila. Neříkám, že jsem se stala jeho zastáncem, nicméně jsem schopná se na danou problematiku podívat i z té druhé strany. Při psaní mé práce jsem došla k přesvědčení, že dítě potřebuje oba rodiče a že to muži v dnešní uspěchané době nemají taky úplně jednoduché.

První část práce se zabývá teoretickými východisky. Jsou zde definovány základní pojmy dané problematiky a dále role mužů. Největšího prostoru se dostalo roli muže jako otce. Součástí je i charakteristika rodiny, v klasickém či moderním pohledu. Snažila jsem se podat ucelený přehled o dané problematice, s využitím zejména odborné literatury.

Další část práce se věnuje výzkumu. Jsou zde popsány cíle výzkumu, dále výzkumné okruhy otázek a jsou zde rovněž představeni respondenti. Respondentů mělo být původně 15, nicméně nakonec jeden odmítl z důvodu dlouhodobého pobytu v zahraničí. Pracovala jsem tedy se 14 respondenty. Byli to muži různého věku, různého vzdělání i povolání. Zajímavé bylo sledovat při rozhovoru jejich neverbální komunikaci. Emoce vyplouvaly na povrch, aniž by si to samotní dotazovaní uvědomovali. Byl velký rozdíl mezi těmi, kteří se s danou situací smířili, a mezi těmi, u kterých byly emoce čerstvé. Obecně lze říci, že klidnější byli ti respondenti, kteří v době rozhovoru měli novou partnerku či rovnou novou rodinu. Jako metoda výzkumu byl použit polostrukturovaný rozhovor, který dává určitou benevolenci při pokládání otázek jednotlivým respondentům. Samotné rozhovory byly psychicky náročné a můj pohled na střídavou péči po rozvodu manželů se změnil. Nechci tím říct, že bych se stala zastáncem tohoto porozvodového uspořádání, ale nejsem již úplným odpůrcem. Je potřeba se na daný problém dívat komplexně a snažit se o pochopení obou stran.

Předposlední část práce se věnuje samotnému interpretování výzkumu. Snahou bylo najít to společné všech rozhovorů a tím definovat jednotlivé kódy a okruhy. Snažila jsem se o logickou posloupnost jednotlivých kategorií. Prvním okruhem bylo vnímání rodiny, co si respondenti pod tímto pojmem představují a co pro ně rodina znamená. Pro většinu respondentů byla rodina velmi důležitá, pro některé i z náboženského pohledu. Jen jeden

respondent přiznal, že rodina není nic pro něj a že není zkrátka rodinný typ. Druhý okruh se věnoval jejich náhledu na rozpad manželství. Většinou dávali respondenti vinu své bývalé partnerce, ale někteří již dokázali přiznat i svůj podíl na krachu manželství. Mezi důvody rozchodu patřila nedostatečná komunikace partnerů a zároveň i nedostatečný čas věnovaný rodině. Měla jsem dojem, že když respondenti tvrdili, že se ze svých chyb poučili, tak mluvili pravdu.

Další okruh se věnoval dětem, přesněji tomu, jak ony vnímaly rozvod svých rodičů. Zde hrál velkou roli věk dětí a nabyla jsem dojmu, že i pohlaví. Dívky se jeví jako citlivější a méně smířlivé. Obecně můžeme říci, že všechny děti, které už byly dostatečně staré, aby situaci vnímaly, nesly rozvod těžce.

Čtvrtý okruh se věnoval vnímání respondentů na porozvodové uspořádání. Mimo dětí dvou respondentů byly všechny svěřeny do výhradní péče matky. Otcové s tím víceméně souhlasili, dva z nich později zjistili, že chtějí děti vídat víc, a v době rozhovoru měli v úmyslu požádat soud o střídavou péči. Dokonce jeden z těch, který má děti ve střídavé péči, zvažoval mít syna ve výhradní péči.

Pátý okruh se věnoval současnému vztahu otce a dětí. Šlo o to podat přehled o tom, jak spolu nyní vycházejí. I zde hraje důležitou roli věk dětí. Celkově můžeme říct, že se časem vztah mezi respondentem a dítětem zlepšuje. To platí až na jednu výjimku, kdy dcera svého otce ani nepozdraví.

Okruh předposlední analyzoval vztah respondenta s bývalou partnerkou. Zde byla patrná souvislost mezi dobou uplynulou od rozvodu a současným stavem situace. Rovněž okolnosti rozvodu hrály ve zhodnocování tohoto okruhu roli.

Poslední okruh se věnuje využití pomoci v období rozvodu a po něm. Zároveň zde respondenti zvažovali, co by uvítali, kdyby existoval program, který by byl zaměřen na porozvodovou péči v různých oblastech.

Závěrečná kapitola se věnuje zhodnocení výsledků a doporučení pro praxi.

Seznam literatury a zdrojů

1. BADINTER, E. *XY o mužské identitě*. Praha: Paseka, 2005. 266 s. ISBN 80-7185-727-0.
2. BAUMAN, Z. *Sociologie*. Praha: Orbis, 1965. 331 s. ISBN neuvedeno.
3. BUSS, D. M., BARNES, M. Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1986, roč. 50, č. 3, 559-570. ISSN 0022-3514. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.50.3.559>
4. CORNEAU, G. *Chybějící otec, chybující syn: Jak absence otce ovlivňuje utváření mužské identity*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2012. 191 s. ISBN 978-80-262-0075-8.
5. ČERMÁKOVÁ, M. Gender. In MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. *Velký sociologický slovník I*. Praha: Karolinum, 1996, s. 339. ISBN 80-7184-311-3.
6. ČERMÁKOVÁ, M. a kol. *Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR*. Praha: Národní kontaktní centrum - Ženy a věda, 2002. ISBN 80-7330-013-3.
7. ČSÚ. *Vývoj obyvatelstva České Republiky 2017*. Praha: Český statistický úřad, 2018. 92 s. ISBN 978-80-250-2865-0. [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61565976/13006918.pdf/86bf3abd-4ced-41f0-812a-b71c842954c5?version=1.6>
8. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. 234 s. Sociologické disertace. ISBN 978-80-7330-136-1.
9. DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 129 s. Sociologické studie = Sociological studies; 07: 7. ISBN 978-80-7330-124-8.
10. DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada, 1999. 274 s. ISBN 80-7169-254-9
11. FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Jan Piszkiwicz, 2004. 159 s. ISBN 80-867-6806-6.
12. FAFEJTA, M. Deinstitutionalizace otcovství: posílení nebo úpadek otcovské role? In: ŠVAŘÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, R. a kol. *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti: Koncepty, metody, perspektivy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 241-258. ISBN 978-80-7422-218-4.
13. GEASLER, M. J., BLAISURE, K. R. Court-connected programs for divorcing parents in Michigan: A status report. *Family and Conciliation Courts Review*, 1995, roč. 33, č.

- 4, s. 484-494. [online]. [cit. 2019-02-09]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.174-1617.1995.tb00391.x>
14. GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. 594 s. ISBN 80-720-3124-4.
  15. GIDDENS, A. *Unikající svět: jak globalizace mění náš život*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 135 s. ISBN 80-85850-91-5.
  16. GOFFMAN, E. *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999. 247 s. ISBN 80-902-4824-1.
  17. HAYES, N. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2013. 168 s. ISBN 978-80-262-0534-0
  18. HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2. vyd. Praha: Grada, 2015. 399 s. ISBN 978-80-247-4674-6.
  19. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN: 978-80-262-0982-9.
  20. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada, 2008. 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
  21. KALNICKÁ, Z. *Úvod do gender studies. Otázka rodové identity*. Opava: Slezská univerzita v Opavě. 2009. 119 s. ISBN 978-80-7248-528-4.
  22. KARSTEN, H. *Ženy – muži: Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 2006. 183 s. ISBN 80-7367-145-X.
  23. KELLER, J. *Úvod do sociologie*. 6. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 204 s. ISBN 80-86429-39-3.
  24. KLEŇHOVÁ, M., ŘEZANKA, M. *Statistický příběh žen a mužů*. Praha: Český statistický úřad, 2017. [online]. [cit. 2019-02-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/52991080/csu_tk_gender_prezentace.pdf/e1eafdcd-0087-4b14-b800-d40696c6d392?version=1.2
  25. KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. Akademické nakladatelství CERM: Brno, 1998. ISBN 80-7204-064-2.
  26. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
  27. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN 80-7067-669-8.
  28. KUBÍČKOVÁ, K. Matkové: mateřští otcové. *Gender a rovné příležitosti*, 2003, č. 3-4, s. 1-4. ISSN 1213-0028.

29. KUCHAROVÁ, V., HABERLOVÁ, V. Rodina a zaměstnání v průběhu rodinného cyklu. In: SIROVÁTKA, O., HORA, O. (eds). *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. Brno: Albert, 2008, s. 19-62. ISBN: 978-80-7326-140-5.
30. MARKOVSKÁ, Z. Komunity, sociální sítě a sociální kapitál. In BAČOVÁ, V. (ed). *Kvalita života a sociální kapitál – psychologické dimenze*. Prešov: Prešovská univerzita, 2008, s. 99-129. ISBN 978-80-8068-747-2.
31. MAŘÍKOVÁ, H. *Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999. 108 s. ISBN 80-859-5069- 3.
32. MAŘÍKOVÁ, H. *Rodičovská dovolená a muži*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2003. ISBN 80-86-520-12
33. MAŘÍKOVÁ, H., RADIMSKÁ, R. *Podpora využívání rodičovské dovolené muži*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003. 107 s. ISBN nevedeno. [online]. [cit. 2018-06-15]. Dostupné z <https://mpsv.cz/files/clanky/12449/rodicovska-dovolena.pdf>
34. MAŘÍKOVÁ, H., VOHLÍDALOVÁ, M. *Trvalá nebo dočasná změna: uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 103 s. ISBN 978-80-7330-135-4.
35. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 380 s. ISBN 80-7178-548-2.
36. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
37. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní metody a přístup v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
38. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina*. 1. vyd. Brno: Blok, 1990. 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
39. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Slon, 2006. 324 s. ISBN 80-86429-58-X.
40. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Slon, 1999. 251 s. ISBN 80-85850-75-3.
41. OAKLEY, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. 171 s. ISBN 80-7178-403-6.
42. PAULÍK, K. *Psychologie lidské odolnosti*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2017. 362 s. ISBN 978-80-247-5646-2
43. PAVLÍK, P. Gender a média. In: TESAŘOVÁ, J., LIŠKOVÁ, K. *Ženská práva jsou lidská práva*. Brno: Nesehnutí, 2002, s. 138–153. ISBN80- 903228-0-8.
44. PLESKOVÁ, K. a kol. *Průvodce na cestě k rovnosti mužů a žen*. 3. vydání. Brno: Nesehnutí, 2008. 50 s. ISBN 978-80-87217-01-6.

45. RABUŠIC, L., MOŽNÝ, I. Česká rodina, sňatkový trh a reprodukční klima. In VEČERNÍK, J., MATĚJŮ, P. a kol. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Praha: Academia, 1998. s. 92-110. ISBN 80-200-0765-2.
46. RENZETTI, C. M., CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. 642 s. ISBN 80-246-0525-2.
47. SALEM, P., SCHEPARD, A., SCHLISSEL, S. *Parent Education as a Distinct Field of Practice: The Agenda for the Future*, 34 Fam. & Conciliation CTS. Rev. 9, 1996. [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/faculty_scholarship/406/
48. SEDLÁČEK, L. (ed.). *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí, 2008. 63 s. ISBN neuvedeno. [online]. [cit. 2018-06-15]. Dostupné z: <http://www.tatadoma.cz/download/aktivni-otcovstvi.pdf>
49. SEDLÁKOVÁ, R. (2002). Romská problematika v denním tisku (zpráva o výzkumu). In SIROVÁTKA, T. (ed.). *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. Brno: MU FSS a Georgetown, 2002, s. 131-159. |ISBN80-86251-13-6.
50. ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2.
51. ŠMÍDOVÁ, I. Pečovatelské otcovství: rodinné strategie pro skloubení linií životní dráhy. In *Vztahy, jazyky, těla. Texty z Konference českých a slovenských feministických studií*. 1. vyd. Praha: FHS UK, 2007, s. 155-169. ISBN 978-80-903086-6-4.
52. ŠMÍDOVÁ, I. Aktivní otcovství. In SEDLÁČEK, L., PLESKOVÁ, K. (eds.). *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí, 2008. 60 s. ISBN 978-80-903228-9-9.
53. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. 536 s. ISBN 978-80-2462-153-1.
54. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2004. 356. ISBN 80-246-0841-3
55. VALDROVÁ, J. *Gender a společnost*. Ústní nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2006. 236 s. ISBN 80-7044-808-3.
56. VLÁČIL, J. Role. In: MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. *Velký sociologický slovník II*. Praha: Karolinum, 1996, s. 943-945. ISBN 80-7184-311-3.

57. VODÁKOVÁ, A. Rozvod. In: MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. *Velký sociologický slovník II*. Praha: Karolinum, 1996, s. 955. ISBN 80-7184-311-3.
58. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. 404 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1428-8.
59. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál 1996. 237 s. ISBN 80-7178-089-8.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: základní charakteristiky rodin

Tabulka č. 2: Identifikace respondentů

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka záznamu rozhovoru a kódování

Číslo řádku	Aktér	Obsah	Kódování (okruh)	Poznámky Tazatele
1	Tazatel	Dobrý den, moc vám chci předem poděkovat, že jste si našel čas a souhlasil s rozhovorem, který bude nahráván na diktafon. Rozhovor bude zcela anonymní a bude určen pro zcela anonymní výzkum a nikde nebude uváděn. Z vašich osobních údajů bude v přepisu rozhovoru uveden pouze váš věk, povolání, vzdělání, počet dětí, doba v letech od rozvodu a fiktivní jméno. Můžeme začít s rozhovorem?		
2	František	Ano		
3	Tazatel	Zapínám diktafon.		
4	František	Ano		
5	Tazatel	Kolik je vám let?		
6	František	Už 43		
7	Tazatel	Vaše povolání? Nemusíte uvést přesně, stačí obecně		
8	František	OSVČ ve stavebnictví		
9	Tazatel	Vaše vzdělání? Uveďte jen základní, středoškolské, nebo vysokoškolské.		
10	František	Úplné střední s maturitou		
11	Tazatel	Jak dlouho jste rozvedený?		
12	František	Bude to v 10 let		Zamračí se
13	Tazatel	Žijete sám, nebo máte v současnosti novou partnerku?		
14	František	Jsem bez partnerky		Usměje se
15	Tazatel	Neuvažujete o vztahu?		Zaváhá
16	František	Ne, mám přítelkyni, ale o vztahu neuvažuji. Samota je můj osud		
17	Tazatel	Kolik máte dětí?		
18	František	S bývalou manželkou mám jedno dítě. Druhé dítě výslovně nechtěla, což s odstupem času pro mne bylo důkazem toho, že o rozbití vztahu uvažovala již dříve a byla jen otázka času, kdy vztah rozbije. Ale ještě mám jednoho syna.		Opět se zamračí
19	Tazatel	Jak je staré?		

20	František	Syn má nyní 14 let.		
21	Tazatel	A ten druhý syn?		
22	František	Ten má sedm let. Ale ani neví, že existuji. Já ho jen párkrát potkal ve stejném městě. Nejsem ani v rodném listě. Jeho matka mne opustila, ještě těhotná a nechce se mnou mít nic společného.		Povzdech
23	Tazatel	Můžu se vás zeptat, co pro vás znamená slovo rodina?		
24	František	To je těžká otázka, ale tím, že se mi vlastní rodinu nepodařilo naplnit, tak stále patřím do rodiny svých rodičů. Syn se mnou nechce trávit moc času, tedy nevnímám rodinu ve vztahu nu.	Okruh č. 1	Smutné pousmání....skoro povzdech s úsměvem
25	Tazatel	Co zásadního se změnilo ve vašem životě po rozvodu?		
26	František	Tak musel jsem se postavit na vlastní nohy. To co si partneři rozdělí mezi sebe, najednou musí člověk zvládnout sám, tedy myslím tím zabezpečit chod vlastní domácnosti, takový ten provozní – myslím tím nákupy, vymalovat, opravy, uvařit a tak podobně. Teda musím hodnotit, že rozvod měl i pozitivum, zdokonalil jsem se a naučil jsem se spoustu nových věcí. Po prodělané krizi mi to posílilo sebevědomí, stal jsem se jinou osobností. Hlavní změna nastala uvnitř mne, cítím se jako jiná bytost, jiný člověk, než před rozvodem.		
27	Tazatel	Litujete rozvodu?		
28	František	Dnes ne		
29	Tazatel	A v období, těsně po rozpadu rodiny? Třeba první rok po rozpadu vztahu.		
30	František	Nejde říct, že bych tehdy cítil lítost, spíš sebelítost, takové to nepochopení toho druhého. Nechápal jsem bývalou manželku, co v životě chtěla a co udělala.	Okruh č. 2	
31	Tazatel	Kdo byl tedy iniciátorem rozvodu?		
32	František	Jednoznačně manželka. Já se rozvést nechtěl.		povzdech
33	Tazatel	Víte proč?		
34	František	Můžu se domnívat. Vnímala mne	Okruh č. 2	

		jako nespolehlivého, nevyhovoval jí náš sexuální život, měla asi jinou představu o tom, jak by měla být v životě zabezpečená. Z jejího pohledu mi všechno trvalo příliš dlouho. Byl jsem přímo koulí na její noze. Musela mne do všeho strkat, všude tahat. Dovolenu zařizovala ona, vařila zásadně ona, dala mi oškrábat brambory a za chvíli mi to vytrhla z rukou, ž si to udělá sama a lépe. Z mého pohledu se neuměla o práci rozdělit. Vnímala to tak, že jsem budižkničemu a nejlíp umí všechno ona.		
35	Tazatel	Jak je uspořádaná péče o dítě po rozvodu?		
36	František	Syn se dostal do péče matky, snad je to tady zvykem. Zpočátku, když byl malý, jsme se střídali, matka se synem trávila tak 60% času, já tak 40% času. Tedy když ještě nechodil do školy. Bydlel jsem částečně u rodičů, částečně na podnájmu a syna jsem brával ve svém vymezeném čase k našim. Pomáhali mi s ním. No po jejím odstěhování z města do okolní vesnice asi 15 kilometrů od našeho města se tento poměr radikálně snížil a vídal jsem syna už jen 4 dny v měsíci. Asi to bylo i tím, že si našla nového partnera a měla s ním dítě. Prostě chtěla jinou rodinu a já tam byl nadbytečný. A tento poměr je stále, když to přepočítám, tak je to asi 26 dní, které sou její k mým 4 dnům v měsíci.	Okruh č. 4	
37	Tazatel	Tedy nějaká, soudem vymezená péče?		
38	František	Nikdy jsem to neřešil. I při rozvodu jsem to všechno nechal na partnerce, protože nevím, čeho bych se domohl více. Jsem přesvědčený, že zákon v tomto ohledu straní vždy matkám, otec bud zbytečně lítat po soudech a ničeho víc se nedomůže. Nevěřím,		Pokrčí rameny

		že je tomu jinak v našem státě.		
39	Tazatel	Když se na svůj život díváte zpětně, co by jste dnes udělal jinak. Myslím tím v partnerském vztahu s bývalou manželkou.		
40	František	Nic. Tenkrát jsem byl nějaký, a že jsem se změnil je až důsledek rozvodu. Je to můj osobní, životní růst a jsem za něj zpětně vděčný, i když jsem za to všechno zaplatil vysokou daň.		Zamyslí se
41	Tazatel	Máte tedy pocit, že vás rozvod obohatil?		
42	František	Vlastně ano. V tom osobním a duchovním růstu. O spoustě věcí jsem začal přemýšlet. I o svém životě teď přemýšlím spíše komplexně. V materiálním ohledu mne ale neobohatil, spíše mi vzal.		
43	Tazatel	Jak jste si po rozvodu zorganizoval svůj osobní život, změnilo se něco? V zaměstnání, domácnost.....		
44	František	Něco z toho jsem změnil již před rozpadem manželství. Abych zachoval vztah, opustil jsem své koníčky, sporty, které mne bavily, a změnil jsem zaměstnání. V této fázi osobních obětí mi manželka sdělila, že se mnou končí. Všechno se to seběhlo asi během tří měsíců. Doufal jsem, že se to může změnit. Odstěhoval jsem se za kamarádem na pronájem, aby si partnerka mohla vše v klidu promyslet a přehodnotit, jenomže ona to už asi dlouho plánovala, protože si hned našla někoho jiného. A já se jednou ráno, když jsem si byl doma pro osobní věci, srazil v kuchyni s cizím chlapem v mém županu a bačkorách. Ale byl jsem pitomec, pořád jsem tomu dával šanci. Myslím tím manželství s bývalou manželkou. A ještě jsem se teda naučil vařit a prát a takové ty domácí práce. Protože mi nic jiného nezbylo.	Okruh č. 2	
45	Tazatel	Jaký máte vztah s bývalou partnerkou?		
46	František	Nestýkáme se. Syn má 14 let, můj	Okruh č. 6	

		vztah s ním se v poslední době asi velmi zlepšil, takže si všechno domlouvám přímo se synem. Bez prostředníka, tedy bývalé manželky. Ale pokud bývalá něco potřebuje, tak jí vyjdu vždycky vstříct. Například prohodit víkend, nebo termín prázdnin. Jsem nekonfliktní typ, teda až na výjimky.		
47	Tazatel	Výjimky ve vztahu k bývalé partnerce?		
48	František	To taky. Byly nějaké kázeňské problémy u syna, myslím dřív, ještě když mu bylo například 10 roků. Ale to všechno byl určitě důsledek toho, že bývalá si zase našla nového partnera a má již třetího syna (každého má s jiným partnerem). No a kluk začal ve škole mít kázeňské problémy. Začala tvrdit, že je po mě, že, že ho o víkendu očkuju tím, že říkám, že maminka si zase hraje na novou rodinu. Nebyla to pravda. A to jsem se naštvál, protože syna vodila po poradnách, léčitelích a cpala do něho psychofarmaka. Měla si zamést před vlastním prahem. Nedal jsem jí 3 měsíce alimenty (pak jsem jí to doplatil) a to proto, že syna 3 měsíce za mnou nepustila. Tak zač bych platil? Měla ho pro sebe, tak ať si nese náklady. Naštval jsem se tehdy na ni.	Okruh č. 3 Okruh č. 6	
49	Tazatel	Jak daleko od svého nyní bydlíte?		
50	František	Stále těch 15 kilometrů. Ale syn za mnou již dojede na víkend autobusem. Učím ho to, aby byl samostatný.		
51	Tazatel	Změnil rozvod váš vztah se synem?		
52	František	Faktický rozpad rodiny proběhl v jeho dvou letech. Tím pádem byl silně ovlivněn svou matkou a její neustálou snahou o vytvoření nové rodiny. A to bylo několik pokusů. Takže se musel vyrovnávat se spoustou traumat a to se přeneslo i do jeho vztahu ke mně. Náš	Okruh č.3	Povzdech

		<p>společný vztah se synem jsem musel těžce budovat, ale nyní je o to pevnější. Z naznačených indicií v našich společných hovorech tuším, že jeho matka (tedy má bývalá), není pro syna moc velkou autoritou. Takzvaně ji „nebere“. Můj vztah se synem se tedy po rozvodu vyvíjel jinak, než kdyby jsme žili spolu. Nebyl jsem automaticky pro něj ta přirozená autorita otce, neměl vzor toho otce na očích. Pořád měl na očích nějakého jiného muže jako vzor, ne svého otce. O to to mám pořád těžší. Ber mne teď jako kamaráda, se kterým se musí povinně stýkat, ale nejsem určitě jeho vzor. Je to dáno určitě i tím, že jeho matka mne bere jako budižkničemu a určitě to takto i prezentuje před synem. Musí mít omluvu před ním, za rozpad vztahu. Takže můj syn určitě nechce být jako jeho otec. Je to dost smutné.</p>	Okruh č. 5	
53	Tazatel	Jak teď trávíte čas se svým synem, když jste spolu?		
54	František	<p>Bohužel syn nemá stejné zájmy jako já, j to tedy dost komplikované, nabídnout mu své zájmy a záliby. Musím se podřizovat jeho zálibám a zájmům, pokud si chci k němu najít cestu. Syn se v tom naučil za ty roky chodit a snaží se z rozbitého vztahu vytěžit, co se dá. Naučil si najít cestu jak utíkat od povinností, aby nemusel plnit povinnosti, nebo dělat aktivity, které mu nevyhovují. Babičky a manželka si ho kupují i tím, že ho nechají sedět u PC, snaží se mu uhnout, aby se mu zalíbili. Ale teď, s jeho dospíváním jsme si už dokázali najít společné aktivity, kterými si vytváříme náš vztah. Dřív syn preferoval návštěvy akvaparku, což je drahé, ale dopřeji mu to občas, nebo má rád motosport, který považuji za příliš egoistický zájem. Ale koupil jsem</p>	Okruh č. 5 Porozumění. čas, potřeba, láska	

		mu teď starou babetu (motorku) a dáváme ji společně dohromady. Také jsme si teď našli společnou zálibu a to zušlechťování pozemku, který ležel nedaleko od babičky ladem a na kterém si realizujeme své představy a plány o ušlechtilé krajině a to společnou rukou. Já rád zahradničím a teď s synem společně sázíme stromy a zvelebujeme krásný kout přírody.		
55	Tazatel	Podřizuje se tedy on vašim zájmům, nebo vy jeho?		
56	František	Díky tomu, jak je to komplikované a že mám strach, že se mnou nebude chtít trávit čas, tak se většinou musím podřít já jeho zájmům. Dělán tedy věci, které bych sám nedělal, například chodit do pizzerie, hrát občas počítačovou hru. On mé zájmy, třeba sportovní, nesdílí. Našel jsem však to místo v krajině, které se mu líbí, vytvořil jsem mu vizi a on dostal prostor na seberealizaci a plnění svých snů. Půjčím mu třeba i pilu, sedne za traktorovou sekačku, ano myslím, že ho to skutečně baví.	Okruh č. 5	
57	Tazatel	Jak si myslíte, že vás syn vnímá?		
58	František	Jako přísného otce bez humoru, kterého se asi bojí		
59	Tazatel	Jste s takovým pohledem svého syna na sebe spokojen?		
60	František	Nejsem, ale je to důsledek absence osobního styku. Nemůže mne vidět ve všedních, reálných situacích, nemáme možnost se potkat, když přijde ze školy domů, nemáme možnost společně psát úkoly. Pokud jsem si sám nevyžádal jeho učebnice, nechtěl nic do školy se mnou řešit. A čas, který se mnou tráví, je víkend, není to běžný všední den, kdy má člověk úplně jiný režim. Takže nemůže mne vidět reálně. Ne nejsem s jeho pohledem na sebe spokojený, ale nemůžu to změnit. Nemám k tomu dostatek prostoru.	Okruh č. 3	Zamračí se
61	Tazatel	Myslíte si, že se syn u vás cítí		

		dobře? Má u vás v bytě svůj prostor?		
62	František	<p>Určitě by to mohlo být lepší. Vlastní prostor u mne nemá, má jen svou postel, ale tím, jak u mne tráví málo času, tak není potřeba mu osobní koutek vytvořit. No přiznávám, mohl by mít víc osobního prostoru, byt mám dostatečně velký a bydlím v něm sám. Ale jak se u mne cítí je především o vztahu a já mám s ním otevřenou komunikaci a chybí mi tady jeho rozhodnutí, že chce se mnou v bytě trávit více času. To bych se i já víc snažil vytvořit mu zázemí. Ono z počátku po rozvodu, když manželka našla nového partnera a odstěhovala se k němu, jsem se já vrátil zpět na původní byt, takže syn, když byl u mne, tak byl ve svém původním prostředí a když jsem se potom přestěhoval, tak už nedošlo k vytvoření nějakého jeho specifického prostoru. Je u mne doma, ale nemá u mne skříňku na věci, nebo psací stůl. Má však svoji postel. To všechno však vychází z potřeb toho, že ho mám jen na víkend, tak proč bych něco budoval. A on není studijní typ, stačí mu můj počítač a připojení na wifi, kvůli chytrému telefonu. To má a z mého pohledu je to teď pro něho víc, než skříňka na věci.</p>	Okruh č. 3	
63	Tazatel	<p>Stačí vám vymezený čas, který společně se synem trávíte? Neusiloval jste tedy nikdy o větší frekvenci styku s dítětem?</p>		
64	František	<p>Žiji pořád v domnění, že mi nic jiného nezbyvá. Jakýkoliv pokus zlákat syna k častějším návštěvám ztroskotá na jeho nechuti udělat něco navíc, musel by sednout na autobus, nemohl by tolik hrát na počítači, jako doma. Z mého pohledu je to způsobeno nedostatečnou výchovou matky. Nikdy nevytvořila tlak, že by se</p>	Okruh č. 6	

		oba rodiče měli podílet na výchově stejnou měrou. Z mého pohledu jí stačí, když tatínek zaplatí včas alimenty. A nechce nic navíc. A soudně jsem se nikdy nedomáhal, to by mi určitě nevyšlo. Nevěřím pohledu úřadů na schopnosti otců k výchově dětí. Ty budou vždy na straně matky a to bez ohledu na zavinění rozpadu vztahu.		
65	Tazatel	Nepodílíte se tedy společně s matkou na výchově syna?		
66	František	Nedala mi nikdy vědět, kdy je třídní schůzka našeho syna a ve škole to naopak používala jako argument, že se nezajímám a já bych ten zájem měl, ale ona nechce, asi ani jako otec nejsem pro ni dost dobrý.	Okruh č. 6	
67	Tazatel	Jak syn přijal váš rozchod?		
68	František	Myslím, že syn nesl rozvod špatně. Myslím si, že tam je příčina některých jeho osobnostních problémů. Stal se uzavřený a to už ve dvou letech se začal do sebe uzavírat. Určitě to špatně nesl a znamenalo ho to. Dřív byl veselý a radostné dítě a jako malý prožíval strach ze ztráty a nejistotu. A to se musí odrazit na osobnosti. Zpočátku byly ze strany matky špatně nastaveny mantinely pro syna, co může a nemůže, všechno mu dovoľovala a já mám málo času, abych to změnil. No syn z mé výchovy občas nadšený není. Jsem přísný.	Okruh č.3	
69	Tazatel	Jaký máte vztah se svojí bývalou partnerkou?		
70	František	Chladný, komunikujeme minimálně		
71	Tazatel	Podílíte se na materiálním zabezpečení pro syna nad rámec stanoveného výživného? A jakým způsobem?		
72	František	Ne. U mne mu dopřeji o víkendů věci, aktivity, dovolené navíc, ale na dovolené, nebo hory s bývalou partnerkou nepřispívám, to odmítám z principu.	Okruh č. 4	

73	Tazatel	Co se podle vás očekává od dobrého otce? A je možné naplnit ideál dobrého otce, pokud nežijete se svým dítětem ve společné domácnosti?		
74	František	Nevím a nezajímá mě to. Tedy co si myslí společnost. Já to vnímám, že otec by pro své děti měl být ten vzor v určitých oblastech, tedy čestný, měl by se snažit zabezpečit rodinu, být kamarádem, pomocníkem a rádcem, ale v krátkém čase, pokud nežijete se svým děckem v jedné domácnosti, tak je to velmi obtížné. Jak už jsem říkal, nevidí vás ve všedním životě a ještě jeho matka o mně taky moc lichotivě určitě nemluví.		
75	Tazatel	Čím myslíte, že můžete být svému dítěti nejvíce prospěšný.		
76	František	Tak ukázat mu, že je dobré mít zásady a ideály a to doslova. Jsem zásadový a přísný a můj syn to mnohokrát pocítil. Když jsem řekl ne, tak přes to nejel vlak i když mne syn vydíral a plakal, že za mnou už nepřijede. Prostě být důsledný i za cenu ztráty popularity. Pořád si myslím, že přijde čas a můj syn tyto věci, které vidí u mne, zúročí.		
77	Tazatel	Myslíte si, že dítě potřebuje oba dva rodiče?		
78	František	Určitě. Ale své vlastní. Aby vidělo ty vzory, jak matky a otce, ale také fungování rodiny. Má bývalá manželka se to demagogicky snaží naplnit, ale s jinými partnery, tedy nevlastní otcové a rádoby vzory „šťastné“ rodiny.		
79	Tazatel	Máte nějaké sny a očekávání ve spojitosti se svým synem? Zkuste je přiblížit.		
80	František	Sny? Nevím, jestli sny. Chci, aby byl dobrý člověk a v životě dělal věci, kterým věří. Ale to musí chtít sám, sám si najde svou cestu, no já jen doufám, že mi dá nějaké vnuky a já si budu moct vynahradiť to, o co jsem byl ve vztahu s ním		

		ochuzen.		
81	Tazatel	Máte ještě něco, co by e chtěl k tomu dodat?		
82	František	Asi ne. Jenom, že lidé by se neměli rozvádět. Měli by být zodpovědnější k manželství. To je asi všechno		
83	Tazatel	Děkuji vám, za váš čas. Budete chtít zaslat rozhovor?		
84	František	Ano, rád si počtu		
85	Tazatel	Co si myslíte o možnosti poradenství v době rozvodu a po rozvodu? Využili jste v této době pomoc psychologa, nebo manželské poradny?		
86	František	Poradenství? Víte já si myslím, že to v sobě musí člověk především všechno překousat sám. No Určitě, jak se na to tak zpětně dívám, by mi pomohla nějaká skupina, nebo komunita, kde bych mohl sdílet své problémy a měl možnost srovnání. Exmanželka navštěvovala psychologa s naším synem, no problémy, které měl se snažila přičíst mému vlivu, nebyly to společné návštěvy, jen si chtěl dělat alibi, že ona je ta dokonalá matka.	Okruh č. 7 Okruh č. 6	
87	Tazatel	Cosi myslíte o programu rodičovské výchovy v porozvodové péči? Myslím tím vzdělávací program, který by byl zaměřen na pomoc rodičům v situaci po rozvodu a rozpadu rodiny.		
88	František	Ted', když se na to dívám zpětně, tak by jsem něco takového určitě uvítal. Člověk měl jen pocit selhání, nevěděl ani, jak řešit praktické věci. A bylo by to dobré i pro druhou stranu ,(myslím tím exmanželku), taky by měla v té době mít možnost nezaujaté pomoci, něčeho objektivního, bez těch emocí.	Okruh č. 7	
89	Tazatel	Co by měl takový program podle vás obsahovat, aby byl pro vás přínosný?		
90	František	Co jsem v té době postrádal? Určitě nějaké legislativní základy, takové právní minimum, na co mám jako	Okruh č. 7	

	<p>otec nároku, co lze domluvit v návrhu na péči o syna. Taky určitě by tam měl mít prostor psycholog, nebo někdo ze zkušeností s porozvodovou situací. Víte změni se toho moc a na prvním místě by měl být zájem dětí, aby je nová situace ovlivnila co nejmíň. A určitě by takovýto program měli navštěvovat bývalý partneři společně. Myslím si, že ženy chodí na OSPOD a za psychology a předestírají jim jen svůj pohled, není to podle mne objektivní. Objektivní a nezaujatá pomoc, ať už ve formě vzdělávacího programu, nebo nějaké pomocné skupiny by byla přínosná.</p>	<p>Okruh č. 7</p>	
--	--	-------------------	--